

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ŽIDOVSKÝCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Birhot ha-šachar

Analýza textů a prameny

Birkhot ha-shahar

Text analysis and sources

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc.

Autor:

Jana Konvalinová

2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze, 21. července 2010

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc. za vedení mé práce a cenné připomínky k jejímu obsahu.

Rovněž bych chtěla poděkovat paní ThDr. Pavle Damohorské, Th.D. za poskytnutí některých publikací a rabínovi Ronu Hoffbergovi, který mi zapůjčil konzervativní sidur a ochotně zodpověděl mé otázky.

ANOTACE

Cílem předložené diplomové práce je analýza modlitebního celku *Birchot ha-šachar*. Jedná se o část ranní liturgie, jejíž základ tvoří skupina požehnání. Práce se zabývá nejprve úlohou modlitby v rámci judaismu. Poté stručně nastiňuje proces, který vedl k fixaci modlitebních textů, představuje jednoduchou strukturu současné židovské liturgie a zabývá se vznikem a přenesením *Birchot ha-šachar* do veřejné bohoslužby. Při samotné analýze textů je tento modlitební celek dále rozdělen z hlediska obsahu a vývoje textů do několika kapitol, které se podrobně zabývají původem a významem příslušných textů modliteb.

Klíčová slova: modlitba

sidur

Birchot ha-šachar

modlitební celek

požehnání

studium

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to analyse the *Birkhot ha-shahar* rubric. It makes part of the morning liturgy, which is based on a set of blessings. At first, the study analyses the importance of prayer in the Judaism. Another aim is to describe the process which has led to the fixing of the prayer texts. Finally, it introduces the elementary structure of the current Jewish liturgy and it reflects the establishment of *Birkhot ha-shahar* and its application in the public divine service. Furthermore, the analysed texts divide this rubric into several chapters according to the content and development of the texts. The chapters reflect the origin and importance of the prayer texts.

Key words: prayer

siddur

Birkhot ha-shahar

rubric

blessing

study

OBSAH

Seznam použitých zkratk	7
Poznámka k transkripci	8
Úvod	9
1. Modlitba v judaismu	11
1.1 Individuální a společná modlitba	13
1.2 Vývoj modlitby	13
1.2.1 Modlitba v Bibli	14
1.2.2 Ustanovení textů	15
1.3 Náboženský příkaz modlitby	16
2. Struktura židovské liturgie	18
2.1 Ranní bohoslužba	18
2.2 Struktura ranní bohoslužby	19
3. <i>Birhot ha-šachar</i>	21
4. Úvodní pasáže <i>Birhot ha-šachar</i>	22
4.1 <i>Ma tovu</i>	22
4.2 <i>Adon olam</i>	22
4.3 <i>Jigdal</i>	28
5. Úvodní požehnání	32
5.1 <i>Al netilat jadajim</i>	32
5.2 Požehnání <i>Ašer jacar</i>	34
6. Studium Tóry v rámci <i>Birhot ha-šachar</i>	36
6.1 <i>Birkat ha-tora</i>	36
6.2 Studijní pasáže	38
7. <i>Elohaj nešama</i>	42
8. Ranní požehnání	44
8.1 Požehnání „ <i>Še-lo asani</i> “	44
8.2 Pozitivně formulovaná požehnání	48
8.3 <i>Jehi racon</i>	53
9. <i>Akeda</i>	55
10. První recitace <i>Šma</i>	59

11. Korbanot	64
Závěr	66
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	68
Summary	72

Seznam použitých zkratek

Ber.	= Berachot (traktát Talmudu)
bT	= babylonský Talmud
ČEP	= Český ekumenický překlad
EJ	= Encyclopaedia Judaica
HI	= Hegjon lev
Kicur ŠA	= Kicur šulchan aruch
Men.	= Menachot (traktát Talmudu)
např.	= například
os.	= osoba
Pea	= Pea (traktát Talmudu)
pl.	= plurál
př. o. l.	= před občanským letopočtem
Sanh.	= Sanhedrin (traktát Talmudu)
sg.	= singulár
SJ	= Sichat Jicchak
Sot.	= Sota (traktát Talmudu)
SSS	= Siddur Sim Shalom
stol.	= století
str.	= strana / strany
Šab.	= Šabat (traktát Talmudu)
Taan.	= Ta'anit (traktát Talmudu)
Tos.	= Tosefta
Tos. Ber.	= Tosefta, traktát Berachot
vol.	= volume
Zev.	= Zevachim (traktát Talmudu)

Všechny odkazy na tamudické traktáty se týkají babylonského Talmudu, pokud není uvedeno jinak.

Zkrácená označení biblických knih odpovídají zkratkám Českého ekumenického překladu Bible.

Poznámka k transkripci

Transkripce hebrejštiny v této práci se řídí pravidly uvedenými v publikaci NEWMAN, J. – SIVAN, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992. ISBN: 80-900895-3-4.

Výjimku tvoří přepis jmen biblických postav v rámci překladu do češtiny, kdy je používán přepis Českého ekumenického překladu Bible.

Transkripce hebrejských výrazů do angličtiny se řídí pravidly, která užívá: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

Úvod

Birchot ha-šachar tvoří úvodní část ranní liturgie. Jedná se o modlitební celek, který je zajímavý nejen z hlediska obsahu, ale i původu textů a svého významu v rámci židovské bohoslužby. Cílem předložené práce je vyzdvihnout tyto skutečnosti a názorně je doložit pomocí analýzy uvedených originálních textů.

Ačkoliv v rámci židovské liturgie docházelo během určitých období k fixacím textů a obecný rámec modliteb je jednotný, přetrvávají rozdíly v závislosti na modlitebních ritech. Pro tuto práci byl zvolen *nosach aškenaz*, z toho dále vyplývá volba pramenů v rámci *sidurů*. Pořadí modliteb se však liší i v oblasti jednoho ritu, v této práci vychází struktura modliteb ze *siduru Kol Ja'akov (The ArtScroll Siddur)* a jsou uvedeny i některé odlišnosti v rámci *nosach aškenaz* či jiného ritu. Ačkoliv jsou v této práci představena především hlediska ortodoxního judaismu, není možné opomenout pojetí *Birchot ha-šachar* v rámci reformního a konzervativního judaismu. Kromě poznatků ze sekundární literatury jsou zmíněny i některé rozdíly objevené pomocí komparace *sidurů* těchto směrů judaismu a ortodoxního proudu. Konzervativní směr tak zastupuje *Siddur Sim Shalom* a reformní judaismus *Hegjon lev*, tedy modlitební knihy užívané neortodoxními komunitami v České republice.

Analyzované texty modliteb jsou pro lepší názornost uvedeny v české transkripci a opatřeny vlastním překladem, který se ukázal být nutný při jejich rozboru. U poetických částí ranní liturgie, jako *Adon olam* a *Jigdal* je v poznámkách přiřazen překlad *siduru Sichat Jicchak*, protože v tomto případě autor při odpovídajícím překladu zachoval veršovanou formu, což jistě stojí za srovnání s běžným překladem. Obsáhlejší texty v rámci *Birchot ha-šachar*, jejichž pramenem je Bible či Talmud, uvedeny nejsou z důvodu dodržení stanoveného rozsahu diplomové práce. V případě citátů z Bible je uveden Český ekumenický překlad, tam, kde se biblické citáty nacházejí v rámci liturgie, již bylo nutné použít překlad vlastní. Hlavním citovaným pramenem halachy je *Kicur šulchan aruch* a to z důvodu, že halachické otázky modlitby nejsou hlavní náplní této práce.

Co se týče technického provedení práce, hebrejské texty modliteb celku *Birchot ha-šachar* jsou přepsány v české transkripci zvýrazněnou kurzívou paralelně s vlastním překladem. Jednotlivé hebrejské výrazy v textu jsou odlišeny rovněž kurzívou, jedná se ale pouze o termíny, které se váží k liturgii. Ostatní výrazy související s judaismem zvýrazněny nejsou z toho důvodu, že se jedná převážně o více známé pojmy. Jednoslovné hebrejské termíny jsou skloňovány (s výjimkou plurálu), víceslovná spojení nikoliv.

Modlitba, zejména v rámci judaismu, není otázkou pouze recitace příslušných textů, ale musí být zasazena do širšího kontextu, který je nutný pro její pochopení. Na jednu stranu to je dodržení halachických pravidel, jež jsou kodifikovaná v příslušných pramenech, na stranu druhou individuální aspekty věřícího zahrnující vnitřní rozpoložení k modlitbě, které je vždy jedinečné a neopakovatelné. Za účelem zdůraznění této skutečnosti předcházejí samotnou analýzu textů kapitoly týkající se úlohy modlitby v judaismu, jejího charakteru i stručného nastínění historického vývoje, který předcházel dnešní podobě uvedených textů.

1. Modlitba v judaismu

Modlitba v rámci jakéhokoliv náboženství patří k důležitým způsobům vyjádření religiózních pocitů věřícího. Potřeba komunikace s Bohem vychází ze samotné podstaty člověka, který byl stvořen k obrazu Božímu: „*I řekl Bůh: Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi. Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu stvořil je*“ (Gn 1,26-27). Člověk je obdařen schopnostmi, které ho odlišují od ostatních tvorů na zemi, mimo jiné je v úzkém vztahu s Bohem. Z toho nutně vyplývá potřeba komunikace.¹ V každodenním životě Žida je mnoho způsobů, kterými vyjadřuje svůj vztah k Hospodinu, ale modlitba je přímým oslovením Božského Ty.²

Modlitba však není pouze komunikací, ale v rámci judaismu získává mnohem širší význam. Je nedílnou součástí plného náboženského života Žida, mezi jehož další komponenty patří studium, rituální praxe a morální pravidla, to vše pak vytváří harmonický celek a každá součást má nezastupitelný význam. Stejně tak modlitba je jeho nedílnou součástí, ale nikdy ne pouze součástí. Komunikace s Bohem formou modlitby je nejčastějším vyjádřením vztahu, ale není to jediná cesta.³

V modlitbě člověk dosahuje vlastního naplnění, uvědomuje si, že je součástí historické entity, která pramení z minulosti a přesahuje do budoucnosti. To vše má vliv na jeho vědomí světa, Boží role v dějinách a Jeho příkazů, čímž je umocněna i důležitost studia a plnění morálních i rituálních pravidel. Lze říci, že i tímto způsobem modlitba přesahuje svou úlohu a stává se z ní více, než jen komunikace.⁴

Samotný pojem modlitby označuje nejen akt oslovení Boha, ale i texty užití k tomuto projevu, které mohou být pevně stanovené a vázané halachickými pravidly či improvizované a bezprostřední. V hebrejštině můžeme pro modlitbu nalézt mnoho výrazů, jejich pestrost je dána tím, že již v Bibli je modlitba prováděna různými způsoby. Dle rabínů je modlitba nazývána deseti odlišnými výrazy, ale může jich být nalezeno i více.⁵ Nejčastějším výrazem, který je používán v souvislosti s modlitbou je hebrejské sloveso *p-l-l*, jehož význam v hitpaelu je „modlit se“, „přimlouvav se“, jinak také znamená „soudit“, „doufat“. Od tohoto

¹ JACOBS, L.: *Prayer*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

² STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 8.

³ HAMMER, R.: *Entering Jewish Prayer. A Guide to Devotion and the Worship Service*. New York: Schocken Books, 1994. ISBN: 0-8052-1022-9., str. 3.

⁴ Ibidem, str. 3-4.

⁵ JACOBS, L.: *Prayer*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

slovesa je odvozeno podstatné jméno modlitba – *tfila* .

Jak již naznačuje pestrost výrazů pro modlitbu, může mít mnoho podob. V modlitbách nalézáme nejen žádosti a prosby, ale i poděkování, stížnost nebo jen rozhovor. Příkladem může být kniha Žalmů, kde je možné objevit rozmanité druhy modliteb v rámci individuálních a veřejných. Obdobná pestrost je charakteristická i pro *sidur*, což umožňuje různé způsoby oslovení Boha.⁶ I přes velkou rozmanitost modlitebních textů lze vysledovat, že nejčastějším způsobem oslovení Hospodina jsou žádosti, které se týkají buď základních lidských potřeb, jako je udržení při životě či zdraví, nebo kvality života, která je vyjádřena úspěchem, svobodou či záchranou z bídy. Člověk nežádá pouze o zlepšení své situace, ale může prosit i za své blízké, nebo vzdálené známé, na jejichž situaci pocítuje účast. Na druhou stranu mohou mít jeho žádosti zcela odlišnou podobu, například prosby o pomstu.⁷

Odlišným a též velmi častým jevem v liturgii jsou texty, které pouze vyjadřují vděčnost. Může jít o poděkování obecné, za vše dobré v životě či individuální v případě překonání těžké životní situace nebo naopak radostné události.⁸ Příkladem modlitby vyjadřující vděčnost za samotný život, stav bytí, který může být vnímán jako samozřejmý, je požehnání *Še-hechejanu*, recitované při zvláštních příležitostech a svátcích: „*Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž nám dáváš život, udržuješ nás při životě a dal jsi nám dosáhnout tohoto okamžiku.*“⁹

Častým jevem v liturgii je chvála Hospodina. Je nazýván různými atributy jako Velký, Mocný, Vzbuzující úctu nebo jsou připomínány Jeho stvořitelské skutky či udržování řádu světa, když je oslovován jako Stvořitel nebe a země či Ten, kdo přináší večer.¹⁰ Můžeme však nalézt i texty, které jsou určitým druhem stížnosti či tázání, příkladem je kritika, kterou vyslovil Abraham: „*Přece bys neudělal něco takového a neusmrtil spolu se svévolníkem spravedlivého; pak by na tom byl spravedlivý stejně jako svévolník. To bys přece neudělal. Což soudce vši země nejedná podle práva?*“ (Gn 18,25). Avšak i tyto stížnosti vyjadřují pokoru: „*Jsi spravedlivý, Hospodine, i když s Tebou vedu spor. Chci s Tebou mluvit o Tvých soudech: Proč je úspěšná cesta svévolníků?*“ (Jr 12,1).¹¹ Tyto texty dokládají důležitý aspekt modlitby v judaismu, kdy věřící i přes pokoru vstupuje do partnerství s Bohem, může projevit svou individualitu.

Některé modlitby nemají jasnou formu, jsou pouze určitým druhem konverzace bez

⁶ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 9.

⁷ Ibidem.

⁸ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 9.

⁹ HAMMER, R.: *Entering Jewish prayer. A Guide to Devotion and the Worship Service*. New York: Schocken Books, 1994. ISBN: 0-8052-1022-9., str. 4-5.

¹⁰ Ibidem str. 5.

¹¹ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 9.

jasného cíle či deklarací vztahu k Hospodinu: „*Hledám Tě za úsvitu, má duše po Tobě žízní. Mé tělo touhou po Tobě hyne...*“ (Ž 63,1), člověk v nich nic nežádá, pouze vyjadřuje své nejnaternější pocity.¹²

1.1 Individuální a společná modlitba

Podoba modlitby může být různá, věřící se obrací na Hospodina jako jednotlivce či v rámci skupiny. Židovská modlitba tak, jak je reprezentovaná *sidurem*, je ve své struktuře i formulacích především modlitbou komunity.¹³ Přestože v judaismu nalezneme i bohatou tradici individuální modlitby, není na ni kladen tak velký důraz jako na modlitbu komunity jako celku. Některé modlitby, např. *Kadiš* či *Kduša*, jsou určeny pouze pro komunitu a není možné je recitovat individuálně, neboť vyžadují přítomnost *minjanu*. Pokud se věřící modlí o samotě, nemusí mít jeho projev pevnou strukturu, ovšem při veřejné bohoslužbě jsou již nutná přesná pravidla.¹⁴

Další rozdíl mezi individuální modlitbou a modlitbou komunity vychází z odlišného charakteru obou typů. Věřící, který se modlí o samotě, si volí vlastní styl a má možnost se plně vyjádřit, zatímco účastník veřejné bohoslužby je součástí komunity, jež není pouze složená z individualit, ale dává prostor pro společné cítění a sdílení. Mnohá individuální hlediska jsou tak zastřena, zároveň vzniká prostor pro jiná, na která by věřící jako individuum nereagoval stejnou mírou.¹⁵

1.2 Vývoj modlitby

Nejhlubší podstata modlitby – obrácení se člověka na Stvořitele – je stejně stará jako samotná existence člověka na zemi. Je to základní forma modlitby, která nemá pevný vzor, ani pravidla. Ani Tóra, v níž můžeme nalézt mnoho předpisů týkajících se vztahu věřícího k Hospodinu, neuvádí pevnou strukturu pro modlitbu.¹⁶ Přesto během židovských dějin postupně docházelo k fixacím textů. Na tento vývoj měly bezesporu vliv významné události jako zničení prvního a druhého Chrámu, babylonské zajetí, vznik instituce synagogy nebo pocity ohrožení v průběhu dějin. Pro porozumění dnešní podobě židovské modlitby je nutné

¹² STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 9.

¹³ Ibidem, str. 14.

¹⁴ HAMMER, R.: *Entering Jewish prayer. A Guide to Devotion and the Worship Service*. New York: Schocken Books, 1994. ISBN: 0-8052-1022-9., str. 14-15.

¹⁵ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 15-16.

¹⁶ Ibidem, str. 47.

získat historickou perspektivu a vrátit se k jejím počátkům.¹⁷

1.2.1 Modlitba v Bibli

Spektrum textů biblické modlitby je široké, a proto je celková charakteristika obtížná. V počátcích se jednalo především o jednoduché lidské reakce. V době patriarchů bylo dostačující vzývání jména Hospodinova, jak činil například Abraham (Gn 12,8). V tomto období byla charakteristická spontaneita, Bůh byl vnímán jako velmi blízký a byl zdrojem jistoty. Obavy, které byly spojeny s budoucností, se objevují v požadavcích rady či znamení, které jsou adresovány buď přímo Bohu, nebo skrze kněze či proroka. Během mimořádných okolností již nestačí znát budoucnost, člověk se jí snaží ovlivnit a obrací se k Bohu s prosbou o pomoc, neboť si uvědomuje, že vše je v moci Hospodina. Tak se Jákob modlí pro základní lidské potřeby: „*Jákob se tu zavázal slibem: Bude-li Bůh se mnou, bude-li mne střežit na cestě, na niž jsem se vydal, dá-li mi chléb k jídlu a šat k odívání, a navrátím-li se v pokoji do domu svého otce, bude mi Hospodin Bohem*“ (Gn 28,20-21).¹⁸

Jak již bylo řečeno výše, spektrum biblické modlitby je široké, od základních materiálních potřeb až po projevy nejvyšší spirituality dotýkající se oblasti eschatologie. Můžeme nalézt texty, které mají univerzální vyznění a dosahují podoby dnešní modlitby. Příkladem je Šalamounova modlitba při zasvěcení Chrámu (1Kr 8,12-53), jež obsahuje všechny typy modlitby – velebení, díkuvzdání, prosbu a vyznání.¹⁹

Ačkoliv Tóra upravuje mnoho oblastí života věřícího, o pravidlech týkajících se modlitby nehovoří. Není možné nalézt přesně definovaný vzor ani pravidla týkající se času. Nejednotnost panuje i v interpretacích, zda Tóra předepisuje modlitbu pravidelnou či pouze v době nouze.²⁰ Přesto můžeme nalézt zmínky, které hovoří o pravidelném provádění modlitby. Příkladem je král David: „*Večer, zrána, za poledne lkám a sténám. – Vyslyšel můj hlas!*“ (Ž 55,18). Obdobná zmínka je v knize Daniel: „*Třikrát za den klekal na kolena, modlil se a vzdával čest svému Bohu, jak to činíval dříve*“ (Da 6,11). Přesto nebylo dodržování času modlitby všeobecným zvykem, jednalo se spíše o praxi jednotlivců, kteří pociťovali potřebu pravidelnosti. Většina věřících se obracela na Hospodina v případech vlastní vnitřní potřeby, která nebyla vázána pravidelností a reagovala spíše na vnější okolnosti jako nečekané události

¹⁷ HAMMER, R.: *Entering Jewish prayer. A Guide to Devotion and the Worship Service*. New York: Schocken Books, 1994. ISBN: 0-8052-1022-9., str. 39.

¹⁸ JACOBS, L.: *Prayer*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 47.

či nouze.²¹

1.2.2 Ustanovení textů

Vliv na rozvoj židovské modlitby a fixaci textů měla beze sporu událost babylonského exilu. Před tímto obdobím byla charakteristická spontánnost a modlitba nebyla součástí chrámové bohoslužby, výjimkou bylo kněžské požehnání, některé žalmy a požehnání recitované při přinášení prvotin (Dt 26,1-11).²² Následkem exilu byla přerušena kontinuita tradic, které byly dodržovány během období 1. Chrámu. Do hebrejštiny pronikly cizí výrazy, pro lid bylo obtížné se vyjádřit v jakémkoliv jazyce, nejvíce však ve vlastní řeči a dřívější tradice byly proto těžko pochopitelné. Kromě snahy náboženských vůdců Izraele navrátit národ k jeho duchovnímu dědictví, bylo nutné zavést konkrétní pravidla, která by mohla být dále předávána.²³

Muži velkého shromáždění,²⁴ vůdčí náboženské autority té doby, kteří rozvíjeli po kanonizaci Psaného zákona Ústní zákon, ustanovili a uspořádali i obrysy základních modliteb a požehnání. Spontánní vyjadřování jednotlivců bylo nahrazeno pevně stanovenými formulacemi v jasném a srozumitelném jazyce. Kromě ustanovení základních textů se zasloužili i o pořádek v provádění bohoslužeb, který odpovídal času pro veřejné oběti přinášené v Chrámu. Vznikly dva paralelní systémy, na jedné straně veřejná bohoslužba Chrámu spojená s obětí, na straně druhé modlitba v synagoze.²⁵ Není jasné, v jakém rozsahu Muži velkého shromáždění zasáhli do liturgie, neboť jejich přínos nebyl písemně zachycen. O další rozvoj se zasadili jejich nástupci, farizeové.²⁶

Tragédie zničení 2. Chrámu přinesla nutnost pevně formulovat modlitební texty, které se stále do určité míry lišily v závislosti na místě či halachické autoritě. Význam modlitby byl v důsledku událostí nově definován.²⁷ Liturgie se stala novým sjednocujícím prvkem. Významné zásahy do liturgie přinesl sanhedrin v Javne pod vedením rabiho Gamali'ela II., některé texty, například *Amida*, získaly v podstatě svou dnešní podobu. Přesto vývoj liturgie

²¹ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 47-48.

²² NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 52.

²³ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 48.

²⁴ Instituce nazývaná též „Muži velké synagogy“.

²⁵ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 48-50.

²⁶ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 57.

²⁷ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 51.

pokračoval.²⁸ V období tanaitů a amoraitů pokračovala snaha rozšiřovat a vylepšovat znění modliteb, mnohé starověké texty nabyly konečnou podobu. Konec talmudického období je pak spojen s rozvojem poetických skladeb – *pijuty*.²⁹ Tato náboženská poezie vedla k dalšímu rozšíření liturgie a také rozmanitosti, protože *pijuty* byly ovlivněny zaměřením autora, místem vzniku i dobou. To mělo dále vliv na odlišnosti v rámci jednotlivých ritů.³⁰ Texty modliteb byly dlouhou dobu předávány ústní tradicí, jejich zapisování nebylo dovoleno, avšak v gaónském období již nebyl brán zřetel na tento zákaz a začaly vznikat první *sidury*.³¹

Významné rozšíření textů souviselo s vlivem mystiky, na jednu stranu byla snaha o hluboké prožívání modlitby přínosem, na stranu druhou se objevily nové pohledy i přídavky a tím se ztrácela jasná struktura bohoslužby.³² Od 16. století začal vliv kabalistického učení zasahovat podstatnou mírou do *sidurů*. Byly přidány nové modlitební celky, některé se staly součástí bohoslužby všech komunit a přetrvaly dodnes, jiné byly praxí pouze malých skupin věřících.³³

S příchodem emancipace a rozvojem reformních hnutí v judaismu souvisí snaha znovu očistit a zjednodušit bohoslužbu. Dosažitelnost lepšího vzdělání umožnila zkoumání pramenů a odstranění jazykových chyb liturgických textů. Největší změny jsou patrné v neortodoxních *sidurech*, které v duchu zásad reformy často zkracují texty a vypouštějí jejich opakování, v modlitbách se pak neobjevují prosby o navrácení z exilu či obnovení Chrámu a obětního kultu.³⁴

1.3 Náboženský příkaz modlitby

Ačkoliv je příkaz modlitby podepřen Tórou, je považován za rabínský, nikoliv biblický.³⁵ V rámci Tóry se nehovoří o specifickém čase, jedná se o obecný příkaz obracet se na Hospodina, který je takto závazný pro všechny příslušníky židovské víry, muže i ženy. Ani po zavedení pevného času pro modlitbu nebyl tento příkaz považován za pozitivní *micvu*

²⁸ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 65-66.

²⁹ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 52-53.

³⁰ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 4.

³¹ GOLDSCHMIDT, E. D.: *Prayer books*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

³² ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 4, 285-286.

³³ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 59-60.

³⁴ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 4-5, 297-298, 331-332.

³⁵ JACOBS, L.: *Prayer*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

vázanou časem, tudíž se stále vztahoval i na ženy.³⁶ Nicméně různé historické faktory vedly k vývoji halachy a ženy byly nakonec osvobozeny od této povinnosti. Úloha ženy, která spočívala v zajištění chodu domácnosti, se vylučovala s příkazem, který tak významně zasahoval do struktury denních povinností.³⁷

Tento vývoj v chápání halachy měl vliv i na další rozvoj modlitby ženy. Na rozdíl od muže, jehož obrácení se k Bohu mělo kromě vnitřního i veřejný aspekt v rámci komunity, byla modlitba ženy pouze vnitřní, nepodílela se na veřejném obřadu, protože ženy nebyly počítány do *minjanu*. Ačkoliv navštěvovaly synagogy, nedělo se tak z důvodu povinnosti, ale z vlastní spirituální potřeby. Na jednu stranu dnes pouze malá část žen recituje v soukromí všechny denní modlitby, na stranu druhou došlo k rozvoji jejich vlastních modliteb, které mohou recitovat při vhodné příležitosti a které zachycují jejich životní starosti.³⁸

³⁶ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 26.

³⁷ BIALE, R.: *Women*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

³⁸ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 27-28.

2. Struktura židovské liturgie

První zmínky o pravidelně prováděných bohoslužbách souvisí s institucí zvanou *ma'amadot*, která přispěla k rozvoji liturgie. Zástupci lidu pravidelně vysílání do Jeruzaléma a umožňující tím ostatním participaci na Chrámových obětech, prováděli stejně jako nepřítomní věřící čtyřikrát denně modlitbu.³⁹ Poprvé tak byly prováděny bohoslužby po celé zemi, i když nepříliš často.⁴⁰

Počet denních bohoslužeb byl předmětem sporu ještě na konci 1. století, tedy v době, kdy po zničení 2. Chrámu přetrvala instituce synagogy a bylo nutné ji dále rozvíjet. Byla nastolena otázka závaznosti *ma'arivu*. Při argumentaci opírající se o systém obětí v Chrámu, kdy byly denně přinášeny dvě oběti – ranní a odpolední, není večerní bohoslužba závazná. Názor zastávaný Gamalielem II., který převládl, vycházel z Písma (Ž 55,18 a Da 6,11) a stanovil tři denní bohoslužby, navíc byl podpořen rabínskou tradicí, odkazující na patriarchy.⁴¹ Rabíni spojují *šacharit* s Abrahamem, *minchu* s Izákem a *ma'ariv* s Jákobem (Ber. 26b). Ovšem i v systému tří denních bohoslužeb je možné najít souvislost s Chrámovým rituálem – *šacharit* připomíná ranní oběť, *mincha* oběť přinášenou za soumraku a *ma'ariv* dohořívání oběti na oltáři během noci. Stejně tak souvisí tři denní bohoslužby s viditelnými změnami, které se dějí v průběhu dne: *šacharit* s východem slunce, *mincha* s dobou, kdy se slunce začíná stáčet k západu a *ma'ariv* s večerem, tedy příchodem tmy.⁴²

Ke třem velkým bohoslužbám můžeme přiřadit ještě dva pořádky modliteb – *Tikun chacot*, recitovaný v nočních hodinách před *šacharitem* a *Šma* recitovaná před spaním. Avšak tyto modlitby jsou praxí jednotlivců. Je tedy pět základních částí denní bohoslužby, ke kterým jsou během významných dnů přidávány další přídatky, ale základní vzor zůstává.⁴³

2.1 Ranní bohoslužba

Ranní bohoslužba, nazývaná *šacharit*, která je nejrozsáhlejší ze třech denních bohoslužeb, je spojována s Abrahamem, jenž ji dle tradice ustanovil: „*Za časného jitra se*

³⁹ GREEN, A.: *Liturgy*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

⁴⁰ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 190.

⁴¹ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X. str. 65-66.

⁴² STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 84.

⁴³ Ibidem.

Abraham vrátil k místu, kde stál před Hospodinem“ (Gn 19,27).⁴⁴ Rabíni interpretovali sloveso „stát“ v tomto biblickém verši ve významu modlitby (Ber. 26b).

Důvodem rozsáhlosti *šacharitu* je skutečnost, že to je první bohoslužba na počátku nového dne a tedy i nejhodnější doba na obrácení se k Hospodinu, než člověka zaměstnají běžné denní starosti. Halacha dokonce zakazuje před provedením ranní modlitby některé činnosti. Den tak začíná pro věřícího uvědoměním si svého vztahu k Hospodinu, okolnímu světu i k sobě samému. Toto vědomí pak přesahuje do průběhu celého dne a ovlivňuje ho.⁴⁵ Důležitost ranní bohoslužby zdůrazňuje skutečnost, že je během ní o všedních dnech nošen talit a tfilin, během Šabatu a svátečních dnů pak pouze talit. Nošením talitu je tak plněna micva cicit, která připomíná všechny micvot,⁴⁶ což dokládá verš zmiňující ustanovení této micvy nošení rituálních třásní: „*Budete mít třásně, abyste si při pohledu na ně připomínali všechna Hospodinova přikázání a plnili je...*“ (Nu 15,39).

Doba pro recitaci *šacharitu* je určována halachou, která se vztahuje na recitaci *Šma* a *Amidy*. *Šma*, která stojí první v pořadí, může být recitována od úsvitu do jedné čtvrtiny dne.⁴⁷ *Amida* od východu slunce do jedné třetiny dne.⁴⁸

2.2 Struktura ranní bohoslužby

Dnešní struktura ranní bohoslužby předcházela dlouhý vývoj. Jednalo se o období asi 700 let, které následovalo po redakci modliteb v Javne a zahrnovalo další rozšiřování ustanovené liturgie.⁴⁹ Ve starověku nebyly některé části ranní bohoslužby tak rozsáhlé jako v současné době. Dodatky, které byly postupně přidávány, se buď staly součástí bohoslužby a dnes je můžeme najít ve většině *sidurů*, či zůstaly soukromými modlitbami.⁵⁰ Úvodní část, *Birchot ha-šachar*, byla odříkávána doma jako příprava pro veřejnou modlitbu. *Psukej dezimra* recitovali věřící individuálně a *Tachanun* byla také osobní modlitba pronášená na konci veřejné bohoslužby. Ještě v *Seder rav Amram*⁵¹ můžeme nalézt názor, že *Tachanun* není veřejná modlitba.⁵²

V ranní bohoslužbě můžeme i přes její rozsáhlost najít pevnou strukturu, pokud

⁴⁴ *Shaharit*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

⁴⁵ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 86.

⁴⁶ Viz Kitzur ŠA 9,1.

⁴⁷ Čtvrtina dne bez ohledu na jeho délku. Den začíná úsvitem a končí, když jsou viditelné hvězdy. Viz Kitzur ŠA 17,9.

⁴⁸ Povinnost je však splněna i v případě modlitby *Amidy* po úsvitu viz Kitzur ŠA 18,1.

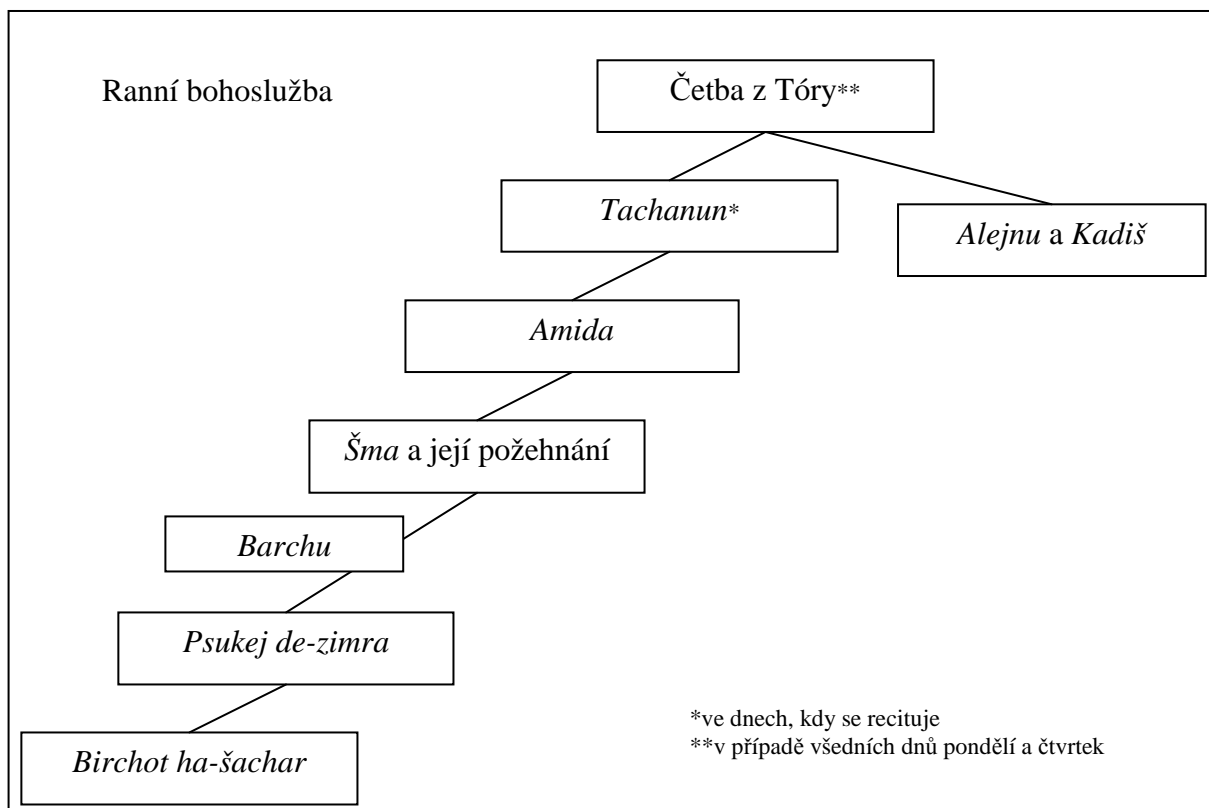
⁴⁹ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagóální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 81.

⁵⁰ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 86.

⁵¹ Tedy v době oficiálního sepsání prvního *siduru*.

⁵² ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 15-16.

vycházíme ze skutečnosti, že celý obsah se soustředí kolem tří hlavních bodů – Šma, Amida a četba z Tóry.⁵³ Pokusíme-li se tuto strukturu znázornit, můžeme ji chápat jako vzestupnou, v jejímž základě stojí *Birchot ha-šachar* a věřící se postupně během modlitby přibližuje k nejvyšším spirituálním cílům:

Zpracováno podle: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries. Vol. 5. Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 3-4.

⁵³ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 67.

3. *Birchot ha-šachar*

Úvodní část ranní bohoslužby, *Birchot ha-šachar*, která označuje rozsáhlý modlitební celek obsahující různorodou látku, prošla dlouhým vývojem. Z tohoto důvodu dodnes existuje mnoho variant v modlitební praxi různých ritů, někdy dokonce i v rámci jednoho ritu. Rozdíly jsou nejen v pořadí i v rozsahu tohoto celku.⁵⁴

Název je odvozen od skupiny požehnání souvisejících se začátkem nového dne. Mnoho z nich je zmíněno v Talmudu (Ber. 60b) a je možné, že jich původně bylo více.⁵⁵ Tato skupina požehnání byla původně recitována doma, ale na konci gaónského období se stala součástí veřejné bohoslužby. Důvodem byla zřejmě skutečnost, že si je věřící nepamatovali z paměti, což mohlo vést k zanedbání recitace.⁵⁶ Praxi recitace v synagoze zmiňuje již *Seder Rav Amram*. Přestože Maimonides vystupoval proti, zůstala požehnání součástí veřejné bohoslužby. Vlivem Amrama je celek *Birchot ha-šachar* součástí *sidurů* a zásluhou Maimonida se považuje pouze za částečně veřejný, tudíž jeho recitace například nevyžaduje přítomnost *minjanu*.⁵⁷

Postupný vývoj, který obohatil tento celek o velké množství liturgické látky, není překvapivý, když uvážíme, že *Birchot ha-šachar* je prvním krokem v ranní liturgii, pomocí kterého se věřící na počátku nového dne začíná přibližovat k vyšším spirituálním cílům.

Birchot ha-šachar můžeme rozdělit pro lepší přehlednost na menší celky, které budou dále projednávány v příslušných kapitolách:

Příprava k modlitbě – *Ma tovu, Adon olam, Jigdal*

Úvodní požehnání – *Netilat jadajim, Ašer jacar*

Birkat ha-tora, pasáže z psané a ústní Tóry

Elohaj nešama

Ranní požehnání

Akeda

První recitace *Šma*

Korbanot

⁵⁴ STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0., str. 88.

⁵⁵ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 7.

⁵⁶ *Morning Benedictions*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

⁵⁷ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 6-7.

4. Úvodní pasáže *Birhot ha-šachar*

Úvod, který můžeme vymezit od *Ma tovu* po *Jigdal*, zahrnuje v některých *sidurech* i recitaci požehnání nad talitem a tfilin, což není z pohledu této práce součástí vymezeného celku *Birhot ha-šachar*.⁵⁸ Důvodem je skutečnost, že se jedná o požehnání nad splněním micvy, které je recitováno ve spojení s úkonem, tedy můžeme hovořit spíše o praxi jednotlivce,⁵⁹ nikoliv součástí veřejné bohoslužby v pravém slova smyslu.

S přenesením *Birhot ha-šachar* do veřejné bohoslužby souvisí zavedení úvodní modlitby *Ma tovu*.⁶⁰ Byly také připojeny hymny *Adon olam* a *Jigdal*, které nejsou povinné, ale staly se součástí *siduru*.⁶¹

4.1 *Ma tovu*

Modlitba *Ma tovu*, recitovaná při vstupu do synagogy se objevuje v aškenázském ritu již od prvních tištěných *sidurů*.⁶² Jedná se o pasáž složenou ze čtyř biblických veršů, která velebí instituci synagogy. Tento úvod nerecitují sefardští Židé, místo něho pronášejí Ž 5,8 při vstupu a Ž 5,9 při odchodu.⁶³

Úvodní verš tvoří Nu 24,5:

<i>Ma tovu ohalecha Ja'akov, miškenotecha Jisra'el.</i>	Jak dobré jsou Tvé stany, Jákobe, Tvé příbytky, Izraeli!
---	---

Jedná se o úvodní část třetího Bileámova proroctví. Rabíni dokonce uvažovali o zařazení celého Bileámova proroctví do recitace *Šma*, ale nakonec rozhodli, že by tento obsáhlý text (Nu 22-24) příliš zatížil kongregaci, což dokládá bT v traktátu Ber. 12b.⁶⁴

Toto požehnání bylo původně zamýšlené jako kletba, ale Hospodin obrátil Bileámova slova v požehnání. V této souvislosti verš připomíná, že snaha velebit Hospodina nezávisí

⁵⁸ Např. Hoffman uvádí tato požehnání jako součást celku *Birhot ha-šachar*, viz HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 55-91.

⁵⁹ EJ zmiňuje praxi velmi ortodoxních Židů, kdy jsou tfilin a talit nasazovány již doma před příchodem do synagogy, viz: *Tallit*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

⁶⁰ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 8.

⁶¹ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 86.

⁶² ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 76.

⁶³ *Ma tovu*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

⁶⁴ *Ibidem*.

pouze na vůli věřícího.⁶⁵ Stany a příbytky zmíněné v tomto verši označují ve svém biblickém kontextu tábořiště Izraelců. Výraz „příbytek“ v jednotném čísle – *miškan*, odkazuje na Svatostánek, tato souvislost se dále objevuje ve třetím verši, kde je více vyjádřena.⁶⁶ BT interpretuje „stany“ a „příbytky“ jako odkaz na synagogy a školy (Sanh. 105b).⁶⁷ Při vstupu do synagogy je tak velebena instituce, kde se věřící může obracet k Hospodinu a zároveň potkávat své bližní. Výrazy jako „stany“, „příbytky“, „dům“ apod., které jsou obsažené v tomto celku, evokují pocit domova, avšak stále je nutné mít na vědomí, že se jedná o dům patřící Hospodinu, což vyjadřuje použití 2. os. v předložkách.⁶⁸

Druhý verš tvoří Ž 5,8:

<i>Va-ani be-rov chasdecha avo bejtecha, eštachave el hejchal kodšecha be-jir'atecha.</i>	<p>A já, pro Tvé hojné milosrdenství, vstupuji do Tvého domu, klaním se před Tvým svatým chrámem v bázni před Tebou.</p>
---	---

Zde se objevuje na počátku „*va-ani*“, stejně jako v následujících dvou verších, což je zajímavé ze stylistického hlediska. Tímto způsobem je zdůrazněna individualita příchodního.⁶⁹ V biblickém kontextu je „*va-ani*“ vyzdvižením kontrastu k předchozímu verši.⁷⁰ Milosrdenství zde zmíněné a zdůrazněné při vědomí kontextu verše, připomíná, že věřící vstupuje do synagogy pouze zásluhou velké laskavosti Hospodina, i když tak činí často, není to samozřejmé. Dokonce může vstoupit bez předchozí přípravy – půstu či pokání a stanout tak okamžitě před Hospodinem. Toto vědomí by mělo spojovat recitaci verše s vědomím úcty a vděčnosti.⁷¹ V rukopise *siduru Machzor Vitry* je tato věta dokonce zdůrazněna užitím většního písma.⁷²

⁶⁵ FRANKEL, E.: *A Womans's Voice*. In: HOFFMAN, L. A.: *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 50.

⁶⁶ BRETTTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 50-51.

⁶⁷ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 62.

⁶⁸ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 50-52.

⁶⁹ BRETTTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 50-51.

⁷⁰ Předcházející verš tohoto žalmu končí: „*Kdo prolévá krev a jedná lstivě, toho má Hospodin v ohavnosti*“ (Ž 5,7).

⁷¹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 62.

⁷² HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 54.

Třetí verš tvoří Ž 26,8:

<i>Adonaj ahavti me'on bejtecha, u-mkom miškan kevodecha.</i>	Hospodine, miluji dům, v němž přebýváš a místo, kde má příbytek Tvá sláva.
---	---

Jedná se o verš žalmu, který je prosbou o Hospodinovu pomoc a vyzdvihuje zbožnost věřícího.

Dále navazuje modifikace Ž 95,6,⁷³ který je upravený tak, aby zapadal do kontextu:⁷⁴

<i>Va-ani eštachave ve-echra'a, evrecha lifnej Adonaj osi.</i>	A já se klaním a kořím, poklekám na kolena před Hospodinem, který mě učinil.
--	---

Závěrečný verš tvoří Ž 69,14:

<i>Va-ani tfilati lecha Adonaj, et racon, Elohim be-rov chasdecha, aneni be-emet jiš'echa.</i>	A já se modlím k Tobě, Hospodine, v čase přízně, Bože, ve Tvém milosrdenství, odpověz mi v pravdě Tvé spásy.
--	---

Zmíněný „čas přízně“ je tradičně interpretován jako čas veřejné bohoslužby podle Talmudu, traktátu Ber. 8a: /Mišna/, „*Jaký je význam verše: A já se modlím k Tobě, Hospodine, v čase přízně. Kdy je čas přízně? V době, kdy se modlí kongregace. /Gemara/ Rabi Jose bar rabi Chanina řekl odtud: Tak pravil Hospodin: V čase přízně ti odpovím.*“ Jak již bylo zmíněno, judaismus upřednostňuje veřejnou bohoslužbu před individuální modlitbou v soukromí. Z toho důvodu je mnoho modliteb koncipováno v plurálu, čímž se věřící během modlitby definuje svou příslušností ke komunitě. Zde se však objevuje použití singuláru, dokonce čtvrtý verš je takto upraven, což zdůrazňuje individualitu věřícího, která musí být definovaná na počátku ranních modliteb, aby bylo možné vstoupit do vztahu s Bohem a plně si uvědomit z toho plynoucí odpovědnost.⁷⁵ Verš žalmu 69,14 zdůrazňuje, že doba modlitby kongregace je dobou, kdy Bůh její modlitby přijímá. Z toho důvodu věřící, který se nemůže z různých důvodů zúčastnit veřejné bohoslužby, by se měl alespoň modlit v téže době, kdy probíhá bohoslužba kongregace, aby se jeho modlitby připojily k modlitbám komunity a bylo na ně odpovězeno. „Pravda“ zmíněná v tomto verši připomíná, že jedině spása, která může

⁷³ Biblický verš zní: „*Bo'u ništachave ve-nichra'a nivrecha lifnej Adonaj osenu.*“ Zde je vidět, že původní 1. os. pl. nahrazuje 1. os. sg., předchází ještě sloveso v imperativu. ČEP překládá: „*Přístupme, klaňme se, klekněme, skloňme kolena před Hospodinem, který nás učinil.*“

⁷⁴ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 52.

⁷⁵ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 52.

přijít v jakémkoliv okamžiku od Boha je skutečná, zatímco lidská bytost nemá schopnost být stále nápomocná.⁷⁶

Pokusíme-li se zhodnotit *Ma tovu* jako celek, stává se zřetelné, že se zde nachází šest výrazů, které jsou synonymem pro místo – *ohel, miškan, bajit, hejchal, me'on, makom*. Tuto skutečnost je možné interpretovat jako nutnost počáteční orientace v prostoru, která současně s již zmíněným vědomím vlastnění individuality, umožňuje soustředěnost k dalším modlitbám.⁷⁷ Dále můžeme *Ma tovu* rozdělit na tři části podle obsahu – první verš hovoří o místě, navazující tři verše vyjadřují pocity zbožnosti a závěr vyzdvihuje naději v přijetí modlitby. Tedy se setkávají tři aspekty modlitby – svatost místa, zbožnost věřícího a vhodný čas.⁷⁸ Z tohoto pohledu je opět vyzdvížena důležitost veřejné bohoslužby.

Ma tovu je spíše přípravou k modlitbě než součástí ranní bohoslužby. Výběr úvodních pasáží se liší v závislosti na ritu.⁷⁹ *Ma tovu* se objevuje jako úvodní pasáž téměř ve všech liberálních sidurech.⁸⁰ *Hegjon lev* uvádí *Ma tovu* na počátku *šacharitu*, stejně tak konzervativní *Siddur Sim Shalom*.

4.2 Adon olam

Adon olam je liturgický hymnus ve verších, který velebí Hospodina, jeho svrchovanou vládu a deklaruje absolutní odevzdanost a důvěru v Něho.

Adon olam ašer malach,

be-terem kol jecir nivra.

Le-et na'asa be-chefco kol,

azaj melech šmo nikra.

Ve-acharej ki-chlot ha-kol,

Pán světa, který vládl,⁸¹

před tím, než bylo vše stvořeno.⁸²

V době než vše učinil Svou vůlí,⁸³

bylo Jeho jméno vzýváno jako král.⁸⁴

Až vše dokoná,⁸⁵

⁷⁶ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 62-63.

⁷⁷ FRANKEL, E.: *A Woman's Voice*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 53.

⁷⁸ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 63.

⁷⁹ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 76-77.

⁸⁰ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 50, 53.

⁸¹ SJ překládá jako „Bůh všemocný již panoval“

⁸² SJ překládá jako „dřív než byl tvorům život dán“

⁸³ SJ překládá jako „svým pokynem svět zbudoval“

⁸⁴ SJ překládá jako „a králem byl pak nazýván“

levado jimloch nora.
Ve-hu haja ve-hu hove,
ve-hu jihje be-tif'ara.
Ve-hu echad ve-ejn šeni,
le-hamšil lo le-hachbira.
Bli rešit bli tachlit,
ve-lo ha-oz ve-ha-misra.
Ve-hu eli ve-chaj goali,
ve-cur chevli be'et cara.
Ve-hu nisi u-manos li,
menat kosi be-jom ekra.
Be-jado afkid ruchl,
be-et išan ve-a'ira.
Ve-im ruchl gvijati,
Adonaj li ve-lo ira.

On, hrozný, bude vládnout sám.⁸⁶
Je tím, kdo byl, kdo je⁸⁷
a bude v nádheře.⁸⁸
On je jeden a není druhý,⁸⁹
který by se Mu vyrovnal.⁹⁰
Bez počátku, bez konce,⁹¹
Jeho je síla a vláda.⁹²
On je můj Bůh a živý vykupitel,⁹³
skála mé bolesti v čase nouze.⁹⁴
On je můj prapor a útočiště pro mě,⁹⁵
část v mém poháru v den, kdy zavolám.⁹⁶
Do Jeho ruky svěřuji svého ducha,⁹⁷
v době spánku i probouzení.⁹⁸
S mým duchem také mé tělo,⁹⁹
Hospodin je se mnou, nemusím se bát.¹⁰⁰

Adon olam obsahuje metrické monorýmové verše rýmující se na *-ra*. Objevuje se zde způsob použití paralelismu, který je typický pro biblickou poezii. Každý verš je rozdělen na dvě části, které spojuje význam nebo struktura.¹⁰¹ Poém je znám v mnoha melodiích, jejichž množství je skutečně udivující. Důvodem je právě jeho jednoduchá struktura, která umožňuje i svižnější nápěvy.¹⁰² Sefardský ritus má na rozdíl od aškenázského o dva verše více, které jsou pravděpodobně původní. Autor poému je neznámý, tradičně je připisován Šlomo ibn

⁸⁵ SJ překládá jako „až dokoná vše na zemi“

⁸⁶ SJ překládá jako „On panovníkem bude Sám“

⁸⁷ SJ překládá jako: „On byl a jest bez skončení“

⁸⁸ SJ překládá jako: „i věčný Jeho slávy chrám“

⁸⁹ SJ překládá jako: „jest jediným Svou bytostí“

⁹⁰ SJ překládá jako: „a nikdo se Mu nerovná“

⁹¹ SJ překládá jako: „bez počátku, do věčnosti“

⁹² SJ překládá jako: „jest vláda jeho všemocná“

⁹³ SJ překládá jako: „můj Bůh jest, živá spása má“

⁹⁴ SJ překládá jako: „a štít můj v době soužení“

⁹⁵ SJ překládá jako: „můj prapor jest a hradba má“

⁹⁶ SJ překládá jako: „zdroj spásy mé v den prošení“

⁹⁷ SJ překládá jako: „já v ruku jeho poroučím“

⁹⁸ SJ překládá jako: „své tělo, celou duši svou“

⁹⁹ SJ překládá jako: „když spím i když se probouzím“

¹⁰⁰ SJ překládá jako: „bdí oko Páně nade mnou“

¹⁰¹ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94.

¹⁰² DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 97.

Gabirolovi, ale o jeho autorství neexistuje přesvědčivý důkaz a je to spíše výraz pocty.¹⁰³ Poém je patrně mnohem starší a pochází z Babylonie.¹⁰⁴ Někteří autoři připisují *Adon olam* Rav Šerirovi (10. stol.) a Rav Chaj Gaonovi (10-11. stol.), z toho důvodu, že tuto modlitbu zmiňují ve svých spisech.¹⁰⁵

Tento hymnus se objevuje jako součást bohoslužby od 14. stol. v německém ritu a dále se šíří prakticky do všech dalších ritů.¹⁰⁶ Nejprve byl součástí rukopisů, s vynálezem knihtisku se již rozšiřuje tištěnou formou, obvykle jako součást *šacharitu*. Kromě ranní bohoslužby se *Adon olam* objevuje i na konci musafu o Šabat a svátcích, někdy po *Kol nidrej* a v závěru *Kabalat šabat*. Skutečnost, že *Adon olam* je i součástí některých večerních bohoslužeb připomíná pravděpodobně původní účel této modlitby, kdy byla zahrnuta do praxe recitace *Šma* před spaním (kde se stále objevuje), odkud ji převzala jako součást večerní bohoslužby synagoga, avšak pouze v těchto dvou případech. Toto tvrzení je založeno na závěru hymnu, který hovoří o odevzdání duše během spánku.¹⁰⁷ Nicméně formulace „*Do jeho ruky svěřuji svého ducha, v době spánku i probouzení*“ může též znamenat vděčnost za navrácení duše při ranním probuzení, z tohoto důvodu není tvrzení zcela přesvědčivé.¹⁰⁸ V praxi věřícího je recitací *Adon olam* v modlitbě před spaním a následně v ranní bohoslužbě vytvářena kontinuita. Důvěra vyhlášená v závěru poému, trvá i během spánku a takto je ještě více zdůrazněna.

Poém představuje neobyčejně radikální vyhlášení Hospodinovy svrchované vlády, mnohem důraznější, než se vyskytuje v biblických textech. Vláda nastala již před stvořením a bude pokračovat i po konci světa. Tato eschatologická myšlenka se v Bibli objevuje, ale není tak plně vyjádřena.¹⁰⁹ Formulace „*bez počátku, bez konce*“ je také deklarácí radikálního monoteismu, který se rozvíjel během babylonského exilu. Stejnou myšlenku tak prohlašuje například biblická kniha Izajáš: „*Já jsem první i poslední, kromě mne žádného Boha není*“ (Iz 44,6).¹¹⁰ První část poému velebí Hospodinovu vládu. Nejprve věřící vyznává všemohoucnost Boha, poté přechází k vyjádření vlastních pocitů, kdy si uvědomuje, vše je v moci Hospodina,

¹⁰³ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 77.

¹⁰⁴ *Adon olam*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

¹⁰⁵ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 64.

¹⁰⁶ *Adon olam*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

¹⁰⁷ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 77.

¹⁰⁸ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 95.

¹⁰⁹ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94.

¹¹⁰ *Ibidem*, str. 96.

tedy i celý jeho život. Důvěra takto vyjádřená je umocněna prohlášením Hospodinovy neotřesitelné vlády, které předchází. *Adon olam* tak vyjadřuje některé ze základních a hlubokých principů židovské víry.¹¹¹ Kontrast, který vzniká spojením Božího projevu transcendence a imanence rovněž vyjadřuje jádro židovské víry. Bůh je zároveň nejvyšší i nejbližší. V první části hymnu se o Hospodinu hovoří bez vyjádření osobního vztahu věřícího, zatímco v druhé části dochází ke zlomu formulací „*ve-hu eli ve-chaj goali*“, použitím přivlastňovacího zájmena je popsána jeho blízkost. Dále jsou již všechna prohlášení o Hospodinově moci uvedena do souvislosti s životem věřícího a závěrečné vyjádření plné důvěry je logickým vyústěním.¹¹² Objevují se i parafráze biblického textu: slovní spojení „živý vykupitel“ parafrázuje Jb 19,25: „*Já vím, že můj Vykupitel je živ...*“, „část v mém poháru“ odkazuje na Ž 16,5: „*Hospodin je podíl mně určený, je můj kalich*“.¹¹³

Výraz „*Adon*“, kterým začíná celý hymnus, připomíná zásluhu Abrahama, který jako první oslovil Boha tímto jménem (Gn 15,2). Zároveň dle tradice ustanovil ranní modlitbu. Byl vlastně prvním, kdo vyhlásil Hospodina jako osobního Boha, svým oslovením vyjádřil skutečnost, že se člověk nemůže modlit v abstraktech.¹¹⁴

V liturgii reformních směrů judaismu se *Adon olam* zpočátku objevuje jako součást ranní liturgie, ale v 20. století již není uváděn v neortodoxních *sidurech*. Výjimku tvoří konzervativní *Siddur Sim Shalom*, který uvádí *Adon olam* v tomto místě.¹¹⁵

4.3 *Jigdal*

Jigdal je úvodní slovo hymnu, který je postaven na třinácti člancích víry uváděných Maimonidem. Ačkoliv vzniklo více obdobných poetických útvarů na toto téma, pouze *Jigdal* se stal součástí bohoslužby.¹¹⁶ Je to mistrovská báseň rýmovaná na *-to*, kterou tvoří třináct metrických strof. V sefardském ritu se objevuje na konci ještě jedna strofa, která zřejmě není

¹¹¹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 64.

¹¹² FRANKEL, E.: *A Woman's Voice*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94-95.

¹¹³ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94.

¹¹⁴ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 26.

¹¹⁵ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94.

¹¹⁶ ROTHKOFF, A.: *Jigdal*. In: *Encyclopaedia Judaica*. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

původní.¹¹⁷

Obvykle následuje po *Adon olam*, ale samozřejmě existují výjimky, kdy je tento hymnus uváděn v jiné části ranní bohoslužby.¹¹⁸ Aškenázský ritus byl prvním, který ho přenesl do ranní bohoslužby, původně byl recitován pouze na konci *Kabalat šabat* a *musafu*. V synagoze se tento poém původně objevoval pouze ve večerní bohoslužbě na Šabat nebo na konci *musafu*. V *siduru* je poprvé uveden *Jigdal* na začátku ranní bohoslužby v edici z Krakova roku 1578.¹¹⁹

Jigdal Elohim chaj ve-jištabach,

nimca ve-ejn et el meci'uto.

Echad ve-ejn jachid ke-jichudo,

ne'lam ve-gam ejn sof le-achduto.

Ejn lo dmut ha-guf ve-ejno guf,

lo na'aroch elav kdušato.

Kadmon le-chol davar ašer nivra,

rišon ve-ejn rešit le-rešito.

Hino adon olam le-chol nocar,

jore gdulato u-malchuto.

Šefa nevu'ato netano,

Kéž je Mu dodávána velikost, živému Bohu a je veleben,¹²⁰

On existuje a Jeho existence je nezávislá na čase.¹²¹

Je jeden a není jednota jako Jeho jedinstvo,¹²²

je skrytý a bez konce je Jeho jednota.¹²³

Nemá zdání těla ani není tělesný,¹²⁴ ani nemá Jeho svatost srovnání.¹²⁵

Předcházel všem věcem, které byly stvořeny,¹²⁶

první a nic nepředcházelo Jeho prvenství.¹²⁷

Hle! On je pán vesmíru všemu stvoření,¹²⁸

demonstruje svou velikost a svrchovanost.¹²⁹

Poskytuje proud prorocství,¹³⁰

¹¹⁷ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 77.

¹¹⁸ Např. SJ uvádí *Jigdal* před *Adon olam*.

¹¹⁹ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 77.

¹²⁰ SJ překládá jako: „bud' veleslaven živý Bůh, nechť zazní chvála Jeho“

¹²¹ SJ překládá jako: „On jest a bude navěky, byl před počátkem všeho“

¹²² SJ překládá jako: „jest jediným a jednotným, krom Něho Boha není“

¹²³ SJ překládá jako: „a jednota jeho vznešená nad každé pomýšlení“

¹²⁴ SJ překládá jako: „On nemá s tělem podoby, ni tvaru tělesného“

¹²⁵ SJ překládá jako: „a nikdo se Mu nerovná co do svatosti Jeho“

¹²⁶ SJ překládá jako: „On dříve byl než každý tvor, jenž na světě byl zrozen“

¹²⁷ SJ překládá jako: „On prvním jest bez počátku, neb nikdy nebyl stvořen“

¹²⁸ SJ překládá jako: „hle, On jest Pánem vesmíru i tvorů bez rozdílu“

¹²⁹ SJ překládá jako: „všem projevuje laskavost, Svou velikost a sílu“

¹³⁰ SJ překládá jako: „On v milosti Svě udělil dar ducha prorockého“

*El anšej sgulato ve-tif'arto.
 Lo kam be-jisrael ke-mošé od,

 navi u-mabit et tmunato.
 Torat emet natan le-amo EL,
 al jad nevi'o ne'eman bejto.

 Lo jachalif ha-el ve-lo jamir dato,

 le-olamim le-zulato.
 Cofe ve-jodea starejnu,

 mabit le-sof davar be-kadmato.

 Gomel le-iš chesed ke-mif'alo,

 noten le-raša ra ke-riš'ato.
 Jišlach le-kec ha-jamin Mešichenu,
 li-fdot mechakej kec ješuató.

 Metim jechaje El be-rov chasdo,

 baruch adej ad šem tehilato.*

**k Jeho vzácným, nádherným lidem.¹³¹
 V Izraeli nepovstal již nikdo jako
 Mojžíš,¹³²
 prorok, který vnímal Jeho zjevení jasně.¹³³
 Bůh dal svému lidu Tóru pravdy,¹³⁴
 prostřednictvím Jeho proroka,
 nejvěrnějšího Jeho domu.¹³⁵
 Bůh nikdy neopraví ani nezmění Jeho
 zákon
 za jiný, navěky.¹³⁶
 On zkoumá a zná naše nejskrytější
 tajemství,¹³⁷
 On vnímá výsledek události od jejího
 počátku.¹³⁸
 Odměňuje člověka dobrotou podle jeho
 skutků,¹³⁹
 dává zlým zlo, podle jejich špatnosti.¹⁴⁰
 Na konci dnů pošle Mesiáše,¹⁴¹
 aby vykoupil čekající na konečnou
 spásu.¹⁴²
 Bůh oživí mrtvé ve svém velkém
 milosrdenství,¹⁴³
 požehnané buď navždy Jeho slavné
 jméno.¹⁴⁴**

Autorství *Jigdal* není zcela objasněné. Tvzení, že autorem je sám Maimonides, není

¹³¹ SJ překládá jako: „těm mužům, kteréž vyvolil ku slávě jména Svého“

¹³² SJ překládá jako: „však prorok, jakým Mojžíš byl, již v Izraeli nepovstal“

¹³³ SJ překládá jako: „o Bohu jasný názor měl a přesně vůli Jeho znal“

¹³⁴ SJ překládá jako: „a zákon pravdy, mravnosti, Bůh lidu Svému zvěstoval“

¹³⁵ SJ překládá jako: „skrz proroka, jež Hospodin Svým důvěrníkem jmenoval“

¹³⁶ SJ překládá jako: „Bůh nezjinačí zákona, za jiný nezamění, neb zákon Jeho platnost má pro všechna pokolení“

¹³⁷ SJ překládá jako: „On vševidoucím jest a ví, co v tajnosti jen chováme“

¹³⁸ SJ překládá jako: „on vidí konec věci dřív, než původ její poznáme“

¹³⁹ SJ překládá jako: „On splácí muži zbožnému dle díla záslužného“

¹⁴⁰ SJ překládá jako: „a hříšník dá odplatu dle skutku bezbožného“

¹⁴¹ SJ překládá jako: „On sešle spasitele nám, až přijde konec času“

¹⁴² SJ překládá jako: „by vykoupil, kdož čekají na pravou Jeho spásu“

¹⁴³ SJ překládá jako: „a mrtvé zase oživí Bůh v milosti Své hojné“

¹⁴⁴ SJ překládá jako: „buď pochváleno, svěčeno vždy jméno Jeho slavné“

nijak dokazatelné. Místem vzniku je pravděpodobně Itálie, pro což svědčí jedna z domněnek ohledně autorství. *Sidur* z roku 1383 obsahuje poznámku, že poém zkomponoval děd vlastníka této modlitební knihy, Daniel ben Juda z Říma. Je to pravděpodobné ze dvou důvodů – báseň se podobá jednomu dílu Emanuela ben Solomona, jeho současníka a v Římě byl v té době okruh židovských učenců, kteří se soustředili na studium filosofie, zvláště Maimonidova učení.¹⁴⁵ Moše Maimonides byl nejvlivnějším, ale zároveň nejkontroverznějším židovským filosofem. Vznik a zařazení *Jigdal* do *siduru* bylo spíše projevem politické polemiky.¹⁴⁶ Přestože je Maimonidových 13 článků víry tímto způsobem zařazeno do *siduru*, nikdy se nestaly oficiální a vyžadovanou definicí židovské víry. Zde se ukazuje jeden z podstatných rozdílů judaismu a křesťanství.

Jigdal deklaruje čtyři základní principy židovské víry: monoteismus, neměnnost Tóry, která byla předaná skrze Mojžíše, vševědoucnost Hospodina a s tím související odplatu dle skutků člověka, příchod Mesiáše.¹⁴⁷

Původ termínu „*Elohim chaj*“ je možné hledat v Bibli. Zřejmě někteří starozákonní Izraelité věřili, že po stvoření světa již není potřeba Boha k jeho udržování. Proti této myšlence však argumentuje biblický text: „*Bloud si v srdci říká: Bůh tu není*“ (Ž 14,1).¹⁴⁸

Chasidé tento hymnus vůbec nerecitují.¹⁴⁹ V liberálních směrech judaismu byl *Jigdal* zpočátku uveden v této části liturgie, ale netrvalo to příliš dlouho. Maimonides byl sice z pohledu reformy vnímán jako významný racionalista, ale v případě *Jigdal* uvádí víru ve zmrtvýchvstání, což není přijatelné pro reformní judaismus.¹⁵⁰

¹⁴⁵ ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9., str. 77.

¹⁴⁶ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 101.

¹⁴⁷ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 100-102.

¹⁴⁸ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94. Viz též Ž 53,2.

¹⁴⁹ ROTHKOFF, A.: *Jigdal*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

¹⁵⁰ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 94.

5. Úvodní požehnání

Požehnání *Al netilat jadajim* a *Ašer jacar* patří do řady požehnání, která byla původně recitovaná privátně. Přenesení recitace do synagogy uvádí *Seder Rav Amram*. Jeho praxi je možné vysvětlit vlivem rabínské tradice i obklopující islámské etiky. Amram trval na tom, že modlitba může být odříkána až po omytí rukou. Proto posunul recitaci požehnání, aby tato podmínka byla splněna. Jiným vysvětlením je snaha předejít zanedbání recitace, protože i po rozšíření tisku stále nebyl dostatek modlitebních knih v soukromém vlastnictví. Praxe veřejné recitace je všeobecně přijímaná, přesto je možné recitovat *Birchot ha-šachar* v soukromí. Věřící, kteří toto zastávají, obvykle přicházejí do synagogy o něco později, aby dali najevo, že již recitovali ranní požehnání doma.¹⁵¹ Všeobecné pravidlo požehnání vyžaduje, aby bylo recitované ve spojení s úkonem. V případě ranních požehnání je však možná dvojitá praxe.

Všechna požehnání vznikla v hebrejštině a všeobecně jsou recitovaná hebrejsky, ale za pozornost stojí diskuze nad otázkou, zda je možná recitace v jiném jazyce. Obecné pravidlo říká, že požehnání může být řečeno v jakémkoliv jazyce, kterému věřící rozumí. Toto tvrzení vychází z případu požehnání *Birkat ha-mazon*, které stanoví Tóra: „*Budeš jíst dosyta a budeš dobrořečit Hospodinu, svému Bohu, za tu dobrou zemi, kterou ti dal*“ (Dt 8,10) a rabíni interpretovali jeho provedení jako „*Požehnej Hospodinu v řeči, ve které Mu můžeš žehnat*“ (Sot. 33a). Později vznikají dva názory. Jeden uvádí, že není možné žehnat Hospodinu, pokud věřící nerozumí tomu, co říká, tedy musí následně opakovat požehnání v jiném jazyce, druhý tvrdí, že povinnost recitace požehnání je splněna i takto. Nicméně pádným argumentem proti překladu je tvrzení Šulchan aruch, že není možné vystihnout nejhlubší smysl, protože již neexistuje taková míra porozumění hebrejštině jako v talmudickém období. V každém případě je vyžadováno, aby kantor, který recituje požehnání za kongregaci, rozuměl jeho významu v hebrejštině.¹⁵²

5.1 *Al netilat jadajim*

Požehnání *Al netilat jadajim* se staví na první místo v sérii ranních požehnání, důvodem může být napodobení praxe recitace doma a skutečnost, že musí předcházet

¹⁵¹ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 6-7.

¹⁵² LANDES, D.: *The Halakhah of Prayer*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 109, 117.

požehnání nad studiem Tóry.¹⁵³

Obecně lze říci, že existují dva druhy požehnání – jedna skupina je spojená se smyslovým požitkem, druhá s plněním micvot.¹⁵⁴ V obou případech je vyjádřena vděčnost, i když v odlišném slova smyslu. V případě splnění micvy je za formulací společnou pro oba typy požehnání „*Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa...*“ připojeno „*jenž nás posvětil svými příkazy a nařídil nám...*“, což vyjadřuje vděk Bohu za dar privilegia plnit Jeho příkazy, sloužit Mu a tím participovat na Jeho svatosti.¹⁵⁵

Pro strukturu požehnání je charakteristické, že začíná oslovením v druhé osobě a je zakončeno použitím třetí osoby:

<i>Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ašer kidšanu be-micvotav, ve-civanu al netilat jadajim.</i>	Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž nás posvětil Svými příkazy a nařídil nám omytí rukou.
---	---

Oslovení v druhé osobě evokuje důvěrnost, blízkost Boha a také připravenost věřícího k plnění micvy. Vzniká zde vědomí velmi blízkého vztahu. To následně přechází do třetí osoby s vědomím, že Hospodin je jako Stvořitel a Vládce mimo chápání lidské mysli. Zde opět dochází k paradoxu již zmíněném v předchozích modlitbách – Bůh je blízký i vzdálený, zjevující se i skrytý. To vše lze vyjádřit užitím forem Ty a On.¹⁵⁶

Požehnání nad mytím rukou zahajuje řadu denních požehnání, kterých by mělo být proneseno nejméně sto denně, což je ideál zbožného Žida. Ranní mytí rukou připomíná povinnost kohenů před službou v Chrámu: „*Když budou přicházet ke stanu setkávání nebo když budou přistupovat k oltáři, aby konali službu a obraceli ohnivou oběť Hospodinu v obětní dým, budou se omývat vodou, aby nezemřeli*“ (Ex 30, 20). Stejně tak je recitace požehnání *Al netilat jadajim* zařazena na počátek bohoslužby.¹⁵⁷ Takto je zdůrazněna důležitost modlitby jednotlivce, zároveň i přípravy k dalším důležitým částem bohoslužby, jako je například studium Tóry.

Ranní mytí rukou není pouze aktem fyzické očisty, ale i očisty duchovní, která je nutná k modlitbě. Za pozornost stojí použití hebrejského výrazu pro mytí. Místo obvyklého

¹⁵³ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 114-115.

¹⁵⁴ Podle Maimonida jsou třetí skupinou požehnání díkuvzdání.

¹⁵⁵ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 18-19.

¹⁵⁶ *Ibidem*, str. 19-20.

¹⁵⁷ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 26.

*rechicat jadajim*¹⁵⁸ je užito *netilat jadajim*, které znamená také pozdvihování rukou.¹⁵⁹

Některé neortodoxní *sidury* uvádějí požehnání *Al netilat jadajim*, ale posouvají ho na samý začátek *Birchot ha-šachar*, aby recitace proběhla při omytí rukou po probuzení.¹⁶⁰ Hl toto požehnání neuvádí, SSS jeho recitaci staví před *Ma tovu*, tedy se dá předpokládat, že rituální omytí rukou proběhne po probuzení.

5.2 Požehnání *Ašer jacar*

Po *Al netilat jadajim* následuje další požehnání, které velebí Boha za stvoření člověka, dokonalou harmonii tělesných orgánů a udržování zdraví a života:

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ašer jacar et ha-adam be-chochma, uvara bo nekavim nekavim, chalulim chalulim.

Galuj ve-jadu'a lifnej kise kevodecha, še-im jifateach echad me-hem, o jisatem echad me-hem, i efšar le-hitkajem ve-la-amod lefanecha.

Baruch ata Adonaj, rofe kol basar u-mafli la-asot.

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž stvořil člověka s moudrostí a vytvořil v něm mnoho otvorů a mnoho dutin.

Je zřejmé a známé před trůnem Tvé slávy, že kdyby se jedna z nich protrhla nebo se jedna z nich ucpala, bylo by nemožné přežít a stanout před Tebou.

Požehnán jsi, Hospodine, jenž uzdravuje každé tělo a zázračně činí.

V zařazení *Ašer jacar* v tomto místě se opět demonstruje původní určení recitace požehnání jako součást ranního vstávání, tudíž i v rámci *Birchot ha-šachar* přichází na řadu velmi brzy. Za autory požehnání jsou tradicí považováni Abaje a Rav Papa (4. stol.).¹⁶¹ Ačkoliv se jedná o požehnání, které je jindy recitováno po vykonání tělesné potřeby, zde se objevuje jako poděkování za tělesné zdraví, díky čemuž je možné se zúčastnit bohoslužby. Rovněž se zde ukazuje pro judaismus typická snaha začlenit i nejnižší, čistě fyzické úkony do

¹⁵⁸ Tento výraz je použit v talmudické diskuzi, která dochází k závěru, že je povinné každodenní mytí rukou. Viz Šab. 50b.

¹⁵⁹ DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002. str. 179.

¹⁶⁰ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 108, 112.

¹⁶¹ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 108, 111.

vztahu k náboženství a tím posvětit každý okamžik života.¹⁶²

Formulaci „*ašer jacar et ha-adam be-chochma*“ je možné přeložit dvojím způsobem: Bůh dal člověku dar moudrosti, nebo Bůh použitím Své moudrosti stvořil člověka. Vzhledem ke kontextu se jedná spíše o druhou možnost, protože jedině Boží moudrost může vytvořit tak dokonalou rovnováhu funkcí lidského těla.¹⁶³ Výraz „*nekavim*“¹⁶⁴ zde označuje otvory, které vedou dovnitř a ven z těla (např. nosní dírky), zatímco „*chalulim*“ vnitřní orgány, které tvoří dutiny uvnitř těla (např. plíce). Vezmeme-li v úvahu, že anatomický systém ženy komplikovanější než systém muže, výraz „*nekavim*“ nabývá dalšího významu. Jednak má společný kořen s „*nekeva*“ – „žena“ a tím poukazuje na specifickou a důležitou úlohu ženy, která zásluhou svého lůna zajišťuje pokračování rodu. Také v tomto kontextu Hospodin jako „*mafli la'asot*“ je nejen Tím, kdo udržuje tělo člověka v jeho správné funkci, ale dává vzniknout zázraku nového života.¹⁶⁵

Požehnání *Ašer jacar* dává věřícímu možnost projevit vděčnost za dokonalost svého těla a uvědomit si, že jeho správná funkce není samozřejmostí. Jestliže následuje *Birhot ha-tora*, je zdůrazněna myšlenka vyslovená již v *Ašer jacar*, že fungující tělo umožňuje službu Hospodinu. Z tohoto pohledu požehnání získává v rámci liturgie velký význam, i když se zdánlivě zabývá pouze tělesnými funkcemi.

V současné době se požehnání *Ašer jacar* objevuje v některých neortodoxních *sidurech*, ačkoliv v 19. století bylo v liturgii všeobecně vynecháno kvůli svému detailnímu popisu tělesných funkcí.¹⁶⁶ Konzervativní SSS požehnání *Ašer jacar* uvádí v této části *Birhot ha-šachar*.

¹⁶² MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 27-28.

¹⁶³ HOFFMAN, J. M.: *What the Prayers Really Say*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 114.

¹⁶⁴ V obou výrazech pro „otvory“ i „dutiny“ je v hebrejštině použito stejné slovo dvakrát „*nekavim nekavim*“, ve významu podstatného jména a přídavného jména, což je prakticky nemožné stejným způsobem přejít do češtiny.

¹⁶⁵ FRANKEL, E.: *A Womans's Voice*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 113.

¹⁶⁶ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 112.

6. Studium Tóry v rámci *Birhot ha-šachar*

Požehnání nad studiem Tóry je dalším z řady talmudických požehnání, která tvoří původní jádro modlitebního celku *Birhot ha-šachar*. Pro rabíny bylo nemyslitelné začít den bez studia Tóry, proto skupina ranních požehnání obsahuje i *Birkat ha-tora* a pasáže z Tóry.

Připojení úryvků z psané a ústní Tóry je řešením halachického problému bezprostřednosti. Ve středověku, kdy došlo k významnému rozšíření *Birhot ha-šachar*, nebyla jednotnost v opisech Amramova responza. Jedna verze uváděla požehnání nad studiem Tóry na konci textu, tedy studium následovalo bezprostředně, jiné verze ho uváděly uprostřed. Halachická autorita Jakob ben Ašer postavil požehnání nad studiem Tóry za úvodní požehnání *Ašer jacar*, ale připojil část studijních pasáží, které tvoří krátký výběr textů z Tóry, Mišny a Talmudu. Tímto rozdělením studijních pasáží bylo splněno pravidlo bezprostřednosti, protože recitaci požehnání od zbývajících studijních pasáží nadále oddělovala ještě skupina talmudických požehnání a modlitební celky *Akeda* a *Šma*.¹⁶⁷ Toto řešení v případě *Birkat ha-tora* dodržuje pravidlo bezprostřednosti a zároveň umožňuje, aby studium Tóry bylo první aktivitou v rámci dne.

6.1 *Birkat ha-tora*

Studiu Tóry musí předcházet požehnání, stejně jako v případě jiných micvot. Je zakázané studovat či recitovat pasáže z Tóry před pronesením tohoto požehnání. Požehnání nemusí být opakováno, pokud se věřící znovu začne během dne či noci věnovat studiu, které by v ideálním případě mělo být náplní veškerého volného času.¹⁶⁸ Proto je také *Birkat ha-tora* zařazeno na začátku ranní liturgie, protože podstata judaismu spočívá ve studiu a dodržování Tóry.¹⁶⁹

Za autory *Birkat ha-tora* jsou tradicí považováni učenci z 3. století – Rav Jehuda, Rabi Jochanan a Rav Hamnuna. Talmud uvádí toto požehnání v traktátu *Berachot* 11b, kde Rav

¹⁶⁷ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 7-10.

¹⁶⁸ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 52.

¹⁶⁹ DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002., str. 181.

Hamnuna hodnotí recitaci tohoto požehnání, jako nejvhodnějšího požehnání nad Tórou.¹⁷⁰ Množství rozdílných starověkých verzí tohoto požehnání svědčí o stěžejním významu Tóry pro judaismus.¹⁷¹

Požehnání můžeme rozdělit na tři části, začíná tradiční formulací při plnění micvy:

<i>Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha- olam, ašer kidšanu be-micvotav, ve-civanu la-asok be-divrej Tora.</i>	Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž nás posvětil Svými příkazy a nařídil nám zabývat se slovy Tóry.
--	---

Navazuje prosba o správné splnění micvy:

<i>Ve-ha'arev na Adonaj Elohejnu et divrej Toratcha be-finu u-ve-fi amcha bejt Jisra'el.</i>	Zpříjemni prosím, Hospodine, Bože náš, slova Tvojí Tóry v našich ústech a v ústech Tvého lidu, domu Izraele.
<i>Ve-nihje anachnu ve-ce'eca'ejnu ve- ce'eca'ej amcha bejt Jisra'el, kulanu jod'ej šmecha ve-lomdej Toratecha li-šma.</i>	Abychom my a naše potomstvo a potomstvo Tvého lidu, domu Izraele, všichni poznali Tvé jméno a studovali Tóru pro ni samou.
<i>Baruch ata Adonaj, ha-melamed Tora le- amo Jisra'el.</i>	Požehnán jsi, Hospodine, jenž učí Tóru Svůj lid Izrael.

Tyto dvě části tvoří jeden celek, ačkoliv mnoho *sidurů* začíná nový odstavec „*Ve-ha'arev na...*“, převažuje názor, že první požehnání nekončí před „*le-amo Jisra'el*“, z toho důvodu se neříká „*Amen*“ po dokončení první části.¹⁷²

Požehnání hovoří o velkém privilegii, které bylo dáno židovskému národu předáním Tóry. S tím souvisí vědomí zodpovědnosti, protože Tóra, která je esencí judaismu, musí být předávána dalším generacím. Formulace „*Zpříjemni prosím, Hospodine, Bože náš, slova Tvojí Tóry...*“ je prosbou věřícího, aby byl schopen studovat Tóru vždy s radostí a nacházel v ní potěšení nikoliv pouze povinnost. Požehnání také připomíná rodičům, aby dohlíželi na správné vyučování Tóry svých dětí a pomohli tak udržovat kontinuitu. Podle názoru, který ve svých výkladech zastával Josef Karo, toto požehnání odkazuje na Ústní zákon, bez něhož není

¹⁷⁰ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 111.

¹⁷¹ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 115.

¹⁷² MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inoyonei Chinuch, 1978., str. 53.

možné porozumět Pšanému zákonu.¹⁷³ Z tohoto pohledu se jeví nutnost umístění *Birkat ha-tora* na počátku ranní liturgie nezbytné i z důvodu, že předchází kromě studijních pasáží i dalším částem liturgie, které jsou citacemi z Tóry.

Studium Tóry „*li-šma*“ nabádá k jedinému správnému způsobu studia, jehož cílem je pouze Tóra sama. Studium nemusí vždy směřovat z pohledu judaismu ke správnému cíli. Příkladem může být sekta karaitů či novozákonní výklad Tanachu. Studium tak může být nebezpečnější než nedostatek zájmu. Proto zde úvodní požehnání klade důraz i na způsob a úmysl studia.¹⁷⁴

Požehnání nad Tórou uzavírá formulace, která je recitována v synagoze vyvolanými k Tóře:

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ašer bachar banu mi-kol ha-amim venatan lanu et Torato.

Baruch ata Adonaj, noten ha-tora.

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž nás vyvolil ze všech národů a dal nám Svoji Tóru.

Požehnán jsi, Hospodine, dárce Tóry.

Požehnání *Ašer natan lanu Torat emet*, které následuje po předčítání Tóry, se však již nepřipojuje. Důvodem je skutečnost, že tímto požehnáním zakončuje vyvolaný k Tóře předčítání příslušného úseku, ale v rámci *Birhot ha-šachar* se jedná o studium Tóry, které není zakončeno a je žádoucí, aby pokračovalo v průběhu dne. V případě vyvolání k Tóře se požehnání *Ašer natan lanu Torat emet* týká pouze předčítání Tóry, nikoliv studia.¹⁷⁵ Jestliže se tato třetí část *Birkat ha-tora* vztahuje k Pšanému zákonu, není nijak překvapující, že se pronáší v synagoze před čtením Tóry.¹⁷⁶

6.2 Studijní pasáže

Studijní pasáže, které následují po recitaci požehnání nad studiem Tóry, nejsou v rámci *Birhot ha-šachar* jediné. Jedná se o celek, který byl rozdělen, což umožnilo dodržení pravidla bezprostřednosti.¹⁷⁷ Kromě recitace textů Nu 6,24-26, Pea 1,1 a Šab. 127b, které

¹⁷³ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 53.

¹⁷⁴ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 53-54.

¹⁷⁵ *Ibidem*, str. 59.

¹⁷⁶ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 54.

¹⁷⁷ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 9.

následují bezprostředně po požehnání, se objevuje druhá verze obsahující texty Nu 28,1-8, Zev. 5 a Barajta Rabiho Jišma'ele.¹⁷⁸ Maimonides ustanovil recitaci obou verzí z důvodu, aby nevznikala nutnost volby mezi dvěma zvyky.¹⁷⁹

První část tvoří kněžské požehnání Nu 6,24-26:

Jevarechcha Adonaj ve-jišmerecha.

Ja'er Adonaj panav elejcha vi-jchunecha.

Jisa Adonaj panav elejcha, ve-jasem lecha šalom.

At' ti Hospodin žehná a chrání tě.

At' ti Hospodin ozáří Svou tvář a je ti milostivý.

At' Hospodin obrátí Svou tvář k tobě a dá ti mír.

Jedná se o požehnání, které jsou povinni pronášet Koheni. Způsob provádění této micvy se liší, v Izraeli se pronáší každé ráno, v ostatních zemích během *musafu* o Šabatu a svátcích.¹⁸⁰ Biblický kontext nestanovuje, jakým způsobem mají Koheni požehnání pronášet. Archeologické nálezy ze 7. – 6. stol. př. o. l. dokládají, že se jednalo již ve starověku o populární text, známý v různých verzích. Rovněž se vyskytují jeho parafráze v biblických textech, předexilních (např. Ž 67) i poexilních (např. Ž 119,130-135).¹⁸¹

Kněžské požehnání se vlastně skládá ze tří částí, každá z nich vyjadřuje trochu odlišnou myšlenku. Nejprve se jedná o požehnání, které se týká obecně všech dobrých věcí v životě, materiálních i duchovních. Formulace „*ve-jišmerecha*“ se vztahuje na nebezpečí, které může mít podobu materiální ztráty i odvrácení se od Tóry.¹⁸² Druhá a třetí část hovoří o vztahu k Hospodinu, použitím antropomorfismů se snaží vyjádřit dobro s tím spojené. Zajímavá je formulace „*Jisa Adonaj panav elejcha*“. Bible popisuje Boží hněv jako odvrácení tváře (např. Jr 23,39), naopak obrácení tváře k někomu je výrazem soucitu a přízně. Třetí verš tak ubezpečuje věřícího, že Hospodin zůstává ve vztahu k člověku bez ohledu na jeho hříchy, když k němu znovu obrací Svou tvář. Celé požehnání popisuje vztah Boha k člověku, za běžných okolností i v mimořádných případech. Jedná se o ideální vztah, který by měl být vzorem pro vztahy mezi lidmi, protože mnoho situací v životě vyžaduje pokání, odpuštění a

¹⁷⁸ Tyto texty jsou zahrnuty v modlitebním celku *Korbanot*, který uzavírá *Birchot ha-šachar*.

¹⁷⁹ DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002., str. 183, 193-193.

¹⁸⁰ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 56.

¹⁸¹ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 122, 127.

¹⁸² MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 57.

znovunavázání vztahu.¹⁸³

Konzervativní *Siddur Sim Shalom* připojuje za kněžské požehnání pasáž tvořenou z částí biblických veršů Lv 19,2 a 19,14-18. Jedná se o příkaz demonstrovat svatost izraelského lidu skrze etické jednání.

Po kněžském požehnání následují pasáže z Mišny a Talmudu, protože *Birkat ha-tora* se vztahuje na psanou i ústní Tóru. Následuje úryvek z Mišny, Pea 1,1:

Elu dvarim še-ejn la-hem šiur:

Ha-pea ve-ha-bikurim ve-ha-ra'jon

u-gmilut chasadim ve-talmud Tora.

Toto jsou věci, které nemají (zákonem) určenou míru: okraj pole (přenechaný chudým), první plody (přinášené do Chrámu), sváteční oběť, skutky milosrdenství a studium Tóry.

Všechny uvedené micvy nemají Tórou určenou míru. „Okraj pole“ znamená část úrody ponechanou během sklizně pro chudé a cizince (Lv 23,22), ale není specifikován rozsah. „První plody“ jsou prvotiny přinášené do Chrámu, ale není určeno jejich množství (Ex 23,19). „Sváteční oběť“ je spojená s putováním do Chrámu během poutních svátků (Dt 16,16-17) spojená s obětí, jejíž hodnota není specifikovaná. Totéž platí v případě „skutků milosrdenství“. Studium Tóry nemá míru, protože Tóra je nekonečná, stejně jako Boží moudrost.¹⁸⁴

Třetí úryvek je z talmudického traktátu Šab. 127a:

Elu dvarim še-adam ochel perotejhem ba-olam ha-ze ve-ha-keren kajemet lo la-olam ha-ba.

Ve-elu hen: Kivud av va-em, u-gmilut chasadim, ve-haškamat bejt ha-midraš šacharit ve-arvit, ve-hachnasat orchim, u-bikur cholim, ve-hachnasat kala, u-levajat ha-met, ve-ijun tfila, va-haba'at šalom bejn adam la-chavero – ve-talmud Tora ke-neged kulam.

Toto jsou věci, které poskytují člověku požitky v tomto světě, a základ mu zůstává pro svět budoucí.

Jsou to tyto: úcta k otci a matce, skutky milosrdenství, pilná návštěva školy a modlitebny ráno a večer, pohostinnost, návštěva nemocných, výbava nevěst, doprovázení zemřelých, zbožnost při modlitbě, způsobení míru mezi člověkem a jeho druhem – ale studium Tóry se vyrovná všemu.

¹⁸³ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 129-130.

¹⁸⁴ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 58-59.

Ačkoliv rabíni prohlašují, že v tomto světě není odměna za provádění micvot,¹⁸⁵ zde se o ní hovoří. Jedná se však o skutky, které mají bezprostřední dopad v tomto světě, protože pomáhají zlepšovat společnost, ve které člověk žije.¹⁸⁶ Nabízí se zde otázka, proč se před plněním těchto micvot, nepronáší požehnání. Rozdíl spočívá v tom, že většina uvedených micvot, které je možné charakterizovat jako dobročinnost, se týkají vztahu jednoho člověka k druhému, ale ostatní micvot vycházejí ze vztahu člověka k Bohu a jsou specifické pro judaismus. Protože dobročinnost není praxí pouze Židů, ale všech národů, není možné pronášet požehnání nad splněním micvy „*Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž nás posvětil svými příkazy a nařídil nám...*“.¹⁸⁷

Výběr obou pasáží vyzdvihuje význam Tóry, což je vyjádřeno v závěru, v případě talmudické pasáže s větším důrazem. Studium Tóry se rovná všem micvot, protože právě studium je tím, co předchází jejich provádění. Jestliže v požehnání *Birkat ha-tora* je zdůrazněno studium Tóry pro ni samou, zde na samém konci je zmíněna odměna.¹⁸⁸

Tyto úryvky z Mišny a Talmudu se obvykle objevují v mnoha neortodoxních *sidurech*. Důvodem je jejich etické vyznění.¹⁸⁹ *Hegjon lev* spojuje úvodní větu z Mišny s následující talmudickou pasáží. Zajímavá změna v textu je patrná ve formulaci „*ve-ha-keren kajemet lo la-olam ha-ba*“, kde *HI* vypouští „*lo*“, tedy je více zdůrazněno etické vyznění.

¹⁸⁵ Viz Sanh. 68a.

¹⁸⁶ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 60.

¹⁸⁷ LANDES, D.: *The Halakhah of Prayer*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 123, 142.

¹⁸⁸ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 62.

¹⁸⁹ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 133.

7. Elohaj nešama

Modlitba *Elohaj nešama* je uvedena v řadě talmudických ranních požehnání (Ber. 60b). Talmud předepisuje její recitaci po probuzení, ale stala se součástí veřejné bohoslužby a byla nahrazena modlitbou *Mode ani*, které neobsahuje žádné z Božích jmen.¹⁹⁰ V sefardském ritu se obvykle *Elohaj nešama* recituje v rámci *šacharitu* hned po *Ašer jacar*, čímž věřící děkuje za stvoření těla a duše zároveň.¹⁹¹

Elohaj, nešama še-natata bi tehora hi.

Ata bra'ta ata jecarta, ata nefachta bi, ve-ata mešamra be-kirbi, ve-ata atid lila mimeni, u-le-hachazira bi le-atid la-vo.

Kol zman še-ha-nešama be-kirbi, mode ani lefanecha, Adonaj Elohaj ve-elohej avotaj, ribon kol ha-ma'asim, adon kol ha-nešamot.

Baruch ata Adonaj, ha-machazir nešamot li-fgarim metim.

Bože můj, duše, kterou jsi mi dal, je čistá.

Ty jsi ji stvořil a vytvořil, vdechl jsi ji do mne a střežíš ji ve mně a můžeš ji ode mne odejmout a navrátit mi ji v budoucnosti.

Po celý čas, kdy je duše ve mně, děkuji Ti, Hospodine, Bože můj a Bože mých otců, Pane všeho stvoření, Pane všech duší.

Požehnán jsi, Hospodine, jenž navrácí duše mrtvým tělům.

Modlitba *Elohaj nešama* formuluje jeden z důležitých principů judaismu. Úvodní věta „*Elohaj, nešama še-natata bi tehora hi*“ vyjadřuje myšlenku, že lidská duše je čistá od narození. Neobjevuje se zde zatížení dědičným hříchem jako v křesťanství.¹⁹² Talmudická diskuze přináší zdůvodnění: „*Tak jako je čistý Bůh, tak je čistá duše od něho daná člověku*“ (Ber. 10a). Člověk má od samého narození naprostou svobodu, může volit mezi *jecer ha-ra* a *jecer ha-tov*, nemá podíl na hříchu prvního člověka. Nese plnou zodpovědnost před Bohem pouze za své činy.¹⁹³

Formulace „*ve-ata mešamra be-kirbi*“ poukazuje na skutečnost, že duše musí být střežena v těle, protože usiluje o návrat zpět k Bohu. Toto je vyjádřeno užitím výrazu „*be-kirbi*“ místo dosavadního „*bi*“, což by bylo jinak dostačujícím výrazem, ale takto je kladen

¹⁹⁰ Modlitbu, která obsahuje Boží jméno, nemůže člověk říci, když si ještě neočistil ruce. Viz Kicur ŠA 1,2.

¹⁹¹ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 123, 139.

¹⁹² MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 23.

¹⁹³ BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9., str. 67-68.

větší důraz.¹⁹⁴ Výraz „*pegarim metim*“, který je biblického původu (Iz 37,36), se obvykle překládá jako „mrtvá těla“, ale podle některých komentátorů zde není souvislost se smrtí, ale se spánkem, protože spánek je šedesátina smrti. Nicméně některé tradiční názory zde vidí myšlenku zmrtvýchvstání.¹⁹⁵ V judaismu se kolem přelomu letopočtu vyvinuly dva názory na smrt člověka – jeden předpokládal smrt těla i duše zároveň, druhý byl založen na nesmrtnosti duše, toto stanovisko vyjadřuje *Elohaj nešama*.¹⁹⁶ Modlitba připomíná také provázanost těla a duše. Tělo nemůže fungovat bez duše a duše sestupuje na zem, aby měla možnost plnit Boží příkazy, protože některé *micvot* je možné provádět pouze za pomoci těla, které se tak zároveň stává více duchovní.¹⁹⁷

V neortodoxním judaismu je sporná otázka nesmrtnosti duše, myšlenka vzkříšení těla je zcela odmítána. Z toho důvodu je formulace „*můžes ji ode mne odejmout a navrátit mi ji v budoucnosti*“ v liberálních sidurech buď vynechána, nebo nahrazena. Závěrečná věta „*Požehnán jsi, Hospodine, jenž navrací duše mrtvým tělům*“ je většinou interpretována jako přirovnání ke spánku či nahrazena.¹⁹⁸ Konzervativní SSS uvádí v textu *Elohaj nešama* v závorce alternativu „*moda ani*“, kterou může recitovat žena. HI uvádí totéž, dále rozšiřuje formulaci „*ve-elohej avotaj*“ na „*ve-elohej avotaj ve-imotaj*“, což překládá „...a Bože mých předků.“ Na tomto příkladu je patrná snaha zdůraznit rovnoprávnost žen, která je důležitým rysem neortodoxního judaismu.

¹⁹⁴ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete. Erster Band: Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 30.

¹⁹⁵ DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002., str. 181. Viz Ber. 57b.

¹⁹⁶ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 131.

¹⁹⁷ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 23.

¹⁹⁸ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 112.

8. Ranní požehnání

Tato řada požehnání se vztahuje k začátku nového dne, ačkoliv to v některých případech není zcela zřejmé. Většina z nich je zmíněna v traktátu Berachot 60b, pramenem tří negativně formulovaných požehnání je Tosefta.¹⁹⁹ V praxi tato požehnání recituje kantor a kongregace odpovídá „amen“ na každé z nich. Jelikož jsou tři negativně formulovaná požehnání odlišná z hlediska původu i složitého vývoje, který předcházal jejich konečnému znění a ustálení v liturgii, bude jim věnovaná samostatná kapitola.

8.1 Požehnání „Še-lo asani“

Jedná se o požehnání, která se zdají modernímu člověku velmi kontroverzní, protože v nich Žid děkuje Bohu za to, že nebyl učiněn nežidem, ženou a otrokem. Neortodoxní judaismus je chápe jako xenofobní a diskriminující. Nicméně tato požehnání jsou předmětem diskuzí již od svého vzniku. Váží se k začátku nového dne, protože připomínají po požehnáních vztahujících se k tělu a duši, že člověk je individualita určená i svým náboženským vyznáním a společenským postavením, a i v tomto ohledu je nutné sebeuvědomění.²⁰⁰

Poprvé jsou zmíněna v Toseftě, dále se objevují v jeruzalémském Talmudu (Ber. 9,1) a v babylonském Talmudu (Men. 43b). Tosefta uvádí negativní variantu všech třech požehnání: „*Baruch (ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam,) še-lo asani goj*“, „...*še-lo asani bor*“²⁰¹ a „...*še-lo asani iša*“ (Tos. Ber. 6,18). BT (Men. 43b) uvádí první požehnání v pozitivním znění „...*še-asani Jisra'el*“ a druhé se mění na „...*še-lo asani aved*“, což je doplněno diskuzí.²⁰²

Ačkoliv to tradice nepřipouští, je v těchto požehnáních zřetelný nežidovský vliv. Pro starověkou řeckou kulturu obklopující Židy byla typická víra ve vlastní nadřazenost, což dokládá aforismus ze 4. stol. př. o. l., který připisuje životopisec Diogenes Laertius Sokratovi, je to vyjádření vděčnosti štěstěně, že se narodil jako člověk a ne jako zvíře, jako muž a ne jako žena a jako Řek a ne jako barbar. Varianty textů s touto strukturou se objevovaly v

¹⁹⁹ BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9., str. 68.

²⁰⁰ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 33.

²⁰¹ „...jenž mě neučinil nevzdělanec“

²⁰² LANDES, D.: *Halakhic Analysis*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 28.

klasických dílech. V genize káhirské středověké komunity bylo nalezeno mnoho znění požehnání „*še-lo asani*“, z nichž některé zcela odpovídaly řeckému vzoru, který používá formulaci negativum – pozitivum. Za zmínku stojí také to, že v pozdním starověku slovo „*goj*“ mělo dva významy, nežid a Řek. V rozšíření těchto požehnání můžeme spatřovat snahu vlastního vymezení židovské společnosti proti řeckému vlivu.²⁰³ Když uvážíme, že i v pozdější době tvořil židovský národ menšinu uprostřed mnoha jiných národů a kultur, z nichž mnohé byli utiskovateli, zaznívá v tomto požehnání hrdost na vlastní vytrvalost a věrnost Bohu a Jeho Tóře.²⁰⁴

Asi od 8. stol. se tato požehnání stávají součástí liturgie. V modlitebních knihách není jednotnost ve znění požehnání „*še-lo asani goj*“, objevují se obě varianty, pozitivní i negativní a to i v *sidurech*, které jsou z pozdější doby než první tištěné babylonské Talmudy, které uvádějí pozitivní znění. V rukopisech bT, které jsou starší, než tištěné verze se však nachází „*še-lo asani goj*“. Tato skutečnost poukazuje na středověkou cenzuru ze strany církve, protože výraz „*goj*“ byl chápán i jako označení křesťanů.²⁰⁵

V ortodoxních *sidurech* můžeme nalézt tři varianty znění tohoto požehnání:

<p><i>Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, še-lo asani goj / še-lo asani nochri / še-asani Jisra'el.</i></p>	<p>Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž mě neučinil nežidem / jenž mě neučinil cizincem / jenž mě učinil Izraelitou.</p>
--	---

Rozšíření varianty „*še-lo asani nochri*“ souvisí s emancipací. Pro moderní Židy bylo problematické znění, které zdůrazňovalo separaci. V 18. a 19. století se editoři *sidurů* snažili formulaci „*še-lo asani goj*“ buď pozměnit v překladu místního jazyka či přímo v jeho hebrejském znění. Tuto variantu převzal i významný *sidur Seder Avodat Jisrael* a v současnosti se objevuje i v některých moderních ortodoxních *sidurech*.²⁰⁶ Neortodoxní modlitební knihy buď uvádějí variantu „*še-asani Jisra'el*“ nebo zcela jiné znění, záleží na konkrétním *siduru*.²⁰⁷ V *sidurech Hegjon lev* i *Siddur Sim Shalom* se objevuje pozitivní znění

²⁰³ KAHN, Y. H.: *Historical Survey*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 18-20.

²⁰⁴ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 42.

²⁰⁵ KAHN, Y. H.: *Historical Survey*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 20-22.

²⁰⁶ KAHN, Y. H.: *Historical Survey*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 24-25. SJ uvádí „*še-asani Jisra'el*“, *Adir ba-marom* též, zmiňuje i variantu „*še-lo asani goj*“.

²⁰⁷ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights

„...še-asani Jisra'el“.

Požehnání *Še-lo asani goj* vyjadřuje myšlenku, která není tolik zjevná ve variantě „...še-asani Jisra'el“. Židovství není pouze otázkou narození, ale i svobodné volby dodržovat Boží příkazy, které utvářejí plný náboženský život.²⁰⁸ Pokud vezmeme v úvahu historické souvislosti i hlubší smysl těchto požehnání, nezdají se již tak kontroverzní, což platí i o dvou zbývajících.

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, še-lo asaniaved.

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž mě neučinil otrokem.

V traktátu Men. 43b-44a je uvedena změna znění tohoto požehnání: „*Rav Acha bar Ja'akov slyšel svého syna říkat: Jenž mě neučinil nevzdělcem. Namítl: Jaká domýšlivost! (Syn) odpověděl: Jaké požehnání mám místo toho říkat? (Jeho otec) odpověděl: Jenž mě neučinil otrokem. (Syn): Ale otrok je jako žena! Otec odpověděl: Otroek je níže postavený než žena.*“ Námitka, že otrok je ve stejném postavení jako žena je míněna z hlediska závaznosti micvot. Otroek stejně jako žena nemusí plnit micvot vázané na čas. Jedná se zde o nežidovského otroka, který podstoupil konverzi, tedy sice je Židem, ale zároveň i nevolníkem. Žena na rozdíl od něho má možnost svobodné volby plnit další micvot, které pro ni nejsou závazné. Každé ze tří požehnání *Še-lo asani* tak vyjadřuje odlišnou věc z hlediska halachy.²⁰⁹ Požehnání *Še-lo asaniaved* je vděčností za možnost plnit micvot bez omezení, v hlubším slova smyslu za svobodu vlastní vůle, která brání člověku být otrokem vlastních vášní a návyků.²¹⁰

Sidur *Hegjon lev* uvádí tuto formulaci, konzervativní SSS převádí do pozitivní podoby všechna tři negativně formulovaná požehnání, což vyjadřuje hrdost věřícího. Požehnání tak zní „...še-asani ben (bat) chorin“, v překladu „...jenž mě učinil svobodným.“

Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 134-135. Viz též BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9., str. 69-70.

²⁰⁸ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 42-43.

²⁰⁹ LANDES, D.: *Halakhic Analysis*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 28-31.

²¹⁰ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 44-45.

Třetí negativně formulované požehnání uvádí dvě varianty, odlišné pro muže a ženu:

<i>Baruch ata Adonaj</i>	Požehnán jsi,	<i>Baruch ata Adonaj</i>	Požehnán jsi,
<i>Elohejnu melech ha-</i>	Hospodine, Bože	<i>Elohejnu melech ha-</i>	Hospodine, Bože
<i>olam, še-lo asani iša.</i>	náš, Králi světa,	<i>olam, še-asani ki-</i>	náš, Králi světa,
	jenž mě neučinil	<i>rcono.</i>	jenž mě učinil podle
	ženou.		Své vůle.

Nejsou známy okolnosti, kdy se objevila varianta „...še-asani ki-rcono“. Podle mnoha halachických autorit žena nemůže odpovédět „amen“ na požehnání muže, ačkoliv Talmud předepisuje tato tři požehnání bez konkrétního vymezení, protože užívá pojem „adam“.²¹¹ Jakob ben Ašer ve svém díle Tur poprvé uvádí, že ženy obvykle recitují v tomto místě „...še-asani ki-rcono“, ale vnímá to jako výraz rezignace. Neexistují zprávy, které by zachytily názor žen či objasnily podnět této recitace. Z dnešního pohledu je možné ve vzniku tohoto zvyku ze strany žen spatřovat buď negativní zhodnocení vlastního postavení ve společnosti, či ambice zasahovat do liturgie. Pro druhou možnost svědčí nálezy renesančních rukopisů, které jsou mnohem více asertivní a vyjadřují hrdost formulacemi „...jenž mě učinil ženou“ nebo „...jenž mě učinil ženou a ne mužem“.²¹²

Důvody, proč jsou ženy osvobozeny od micvot vázaných časem jsou zřejmé a vycházejí z jejich tradiční role ve starověké společnosti, kdy se tato halachická pravidla utvářela. Požehnání „še-lo asani iša“ reflektuje privilegium plnění micvot, které je v případě ženy omezené, ale záleží na úhlu pohledu, zda je to chápáno jako negativní. Žena je rovnoprávná v případě negativních micvot a některých pozitivních, jejichž plnění je dostačující. Muž ovšem musí plnit všechny micvot, je vyžadováno větší úsilí ke službě Hospodinu.²¹³ Neortodoxní směry judaismu toto požehnání vnímají jako problematičké, proto ho různým způsobem obměňují. Jednou z častých variant je „...še-asani be-calmo“ – „...jenž mě učinil ke Svému obrazu“, uvádí ji HI i SSS.²¹⁴

²¹¹ LANDES, D.: *Halakhic Analysis*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 31.

²¹² KAHN, Y. H.: *Historical Survey*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 22.

²¹³ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 46.

²¹⁴ BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9., str. 68.

8.2 Pozitivně formulovaná požehnání

Požehnání *Ašer natan la-sechvi bina* v pořadí předchází tři negativně formulovaná požehnání, která byla uvedena výše.

<i>Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ašer natan la-sechvi bina le-havchin bejn jom u-vejn lajla.</i>	Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž dal kohoutovi smysl rozeznávat den a noc.
---	---

Úvodní z řady požehnání připomíná skutečnost, že přenesením *Birkhot ha-šachar* do veřejné bohoslužby bylo porušeno pravidlo bezprostřednosti, které se váže k recitaci požehnání. Řešení spočívá v hlubším smyslu tohoto požehnání. Formulace „*la-sechvi bina*“ pochází z Jb 38,36, výraz „*sechvi*“ je nejasného původu a objevuje se v Bibli pouze jednou.²¹⁵ Podle dalšího užití výrazu se usuzuje, že znamená i „*srdce*“. Požehnání lze potom interpretovat i jako schopnost člověka rozlišovat světlo a tmu a mít požitky ze světla, takže může být recitováno v době, kdy kohout již nekokrhá.²¹⁶ Smysl požehnání je možné dále vztáhnout i na schopnost člověka rozlišovat mezi dobrem a zlem. Z tohoto úhlu pohledu se pak zařazení požehnání *Ašer natan la-sechvi bina* na začátku tohoto modlitebního celku jeví logické nejen z důvodu, že v doslovném slova smyslu se váže k začátku nového dne, ale vytváří se zde logické pořadí – věřící děkuje Bohu nejprve za stvoření těla (*Ašer jacar*), duše (*Elohaj nešama*) a nakonec za schopnost duše rozlišovat dobro a zlo.²¹⁷

Požehnání *Pokeach ivrim* je jedno z mnoha, které v této skupině popisuje změnu mezi stavem spánku a bdělosti. Halacha stanoví, že toto požehnání může recitovat i nevidomý člověk, protože má prospěch ze zraku těch, kteří mu ukazují cestu.²¹⁸

<i>Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, pokeach ivrim.</i>	Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž činí slepé vidoucími.
--	---

Opět se zde nabízí obdobná interpretace jako v předchozím požehnání, kdy se nejedná pouze o zrak, ale o schopnost rozlišovat hodnoty, které nejsou zjevné každému. Vděčnost zde

²¹⁵ HOFFMAN, J. M.: *What the Prayers Really Say*. In: HOFFMAN, L. A. (ed): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 137.

²¹⁶ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 32.

²¹⁷ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 26-27.

²¹⁸ Viz Kicur ŠA 7,3.

vyjádřená se tak vztahuje nejen na fyzický zrak, ale i na duchovní vhléd, na schopnost spatřit Boží dílo ve všem, co člověka obklopuje na počátku nového dne.²¹⁹ Toto požehnání pochází ze Žalmu 146,8.²²⁰

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, malbiš arumim. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž odívá nahé.**

Požehnání *Malbiš arumim* nejen dalším krokem v ranním vstávání, ale zároveň připomíná micvu poskytnout oděv člověku v nouzi. Stejně požehnání věřící recituje při oblečení nové části oděvu.²²¹ Pramenem této formulace je Tóra, která zmiňuje, že Hospodin poskytl oděv Adamovi a Evě (Gn 3,21), což by mělo připomenout nutnost poskytnout oděv chudým a potřebným.²²²

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, matir asurim. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž uvolňuje spoutané.**

Reflexe dalšího stádia vstávání, požehnání *Matir asurim*, musí předcházet následujícímu *Zokef kefufuim*, protože napřímení je podmíněno volností pohybu.²²³ Jedná se o Ž 146,7.²²⁴ Během spánku člověk neovládá své pohyby, teprve po probuzení získává znovu plnou kontrolu nad svým tělem. Nemusí se však jednat pouze o fyzickou stránku, ale i o schopnost přemáhat špatné sklony a návyky.²²⁵

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, zokef kefufim. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž napřimuje ohnuté.**

²¹⁹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 25-26.

²²⁰ „Adonaj pokeach ivrim.“ BRETTTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 128.

²²¹ DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002., str. 185-186.

²²² MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 31-32.

²²³ Viz Kicur ŠA 7,3.

²²⁴ „Adonaj matir asurim.“ BRETTTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 128.

²²⁵ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 28-29.

Vychází ze Ž 146,8.²²⁶ Toto požehnání se týká vstávání z lůžka. Člověk, na rozdíl od zvířat, dokáže chodit vzpřímeně, takže je hlava nadřazená ostatním částem těla. Intelekt tak obrazně převyšuje orgány, které symbolizují pudy. Ovšem vleže jsou všechny orgány ve stejné úrovni, podobně jako u zvířat. Při vstávání dochází ke změně, člověk znovu potvrzuje své jedinečné postavení uprostřed stvoření.²²⁷

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, roka ha-arec al ha-majim. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž rozprostřel zemi nad vodami.**

Text pochází ze Žalmu 136,6.²²⁸ V této fázi vstávání souvisí s okamžikem, kdy se nohy dotknou země a za tuto zdánlivě samozřejmou věc je nutné vyjádřit vděčnost. Připomíná samotné stvoření světa, kdy Hospodin nahromadil vody na jedno místo a objevila se souš (Gn 1,9).²²⁹

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, še-asa li kol corchi. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž mi poskytuje vše, co potřebuji.**

Recitaci požehnání *Še-asa li kol corchi* předepisuje Talmud (Ber. 60b) při obouvání bot. Pochází z doby, kdy boty byly přepychem.²³⁰ Použití minulého času „še-asa“ vyjadřuje, že všechny potřeby byly již zajištěny Boží prozřetelností ještě před tím, než se člověk probudil. Protože bez oděvu ani obuvi by člověk nemohl jít do práce, připomíná toto požehnání, že ne vše závisí na samotné vůli a pili člověka.²³¹

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ha-mechin mic'adej gaver. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž řídí kroky muže.**

Pramenem tohoto požehnání je Ž 37,23: „Hospodin činí krok muže pevným, našel

²²⁶ „Adonaj zokef kefufim.“ Rovněž Ž 145,14: „...ve zokef le-chol ha-kefufim.“

²²⁷ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 29-31.

²²⁸ Žalm chválí Hospodina za Jeho činy: „...le-roka ha-arec al-ha-majim.“

²²⁹ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 39-40.

²³⁰ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 132.

²³¹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 37-38.

zalíbení v jeho cestě.“²³² Hlubší smysl požehnání je možné pochopit dvojím způsobem, člověk našel zalíbení v cestě, kterou mu připravil Hospodin a naopak Hospodin nalézá zalíbení v cestě člověka, který se snaží dodržovat Tóru.²³³ HI zde uvádí odlišné znění, „mic'adej gaver“ nahrazuje slovy „mic'adej adam“. Tato formulace, kterou překládá jako „kroky člověka“, je více univerzální.

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ozer Jisra'el bi-gvura. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž opásá Izrael silou.**

Talmud předepisuje požehnání *Ozer Jisra'el bi-gvura* při zapnutí opasku (Ber. 60b). V dřívějších dobách byl opasek běžnou a důležitou součástí jinak volného oděvu a držel zbraň, je symbolem síly. Když vezmeme v úvahu, že opasek těsně přiléhal k tělu, nabízí se symbolika těsného vztahu mezi Hospodinem a židovským národem, který zaručil kontinuitu národa i během dlouhých období exilu.²³⁴ Nošení opasku během bohoslužby znamená také oddělení horní, duchovní části těla od dolní, která je sídlem pudů, což značí snahu o dosažení větší soustředěnosti při modlitbě. Požehnání *Ozer Jisra'el bi-gvura* hovoří nejen o fyzické síle, ale i o síle sebeovládání.²³⁵

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, oter Jisra'el be-tif'ara. | **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž zdobí Izrael slávou.**

Požehnání *Oter Jisra'el be-tif'ara* je spojeno s dalším ranním úkonem – nasazením pokrývky hlavy. Stejně jako v předchozím požehnání se zde objevuje výraz „*Jisra'el*“, což svědčí o úkonech, které jsou specifické pro judaismus. Nošení pokrývky hlavy sice na první pohled není odlišné od nežidovského okolí, ale v rámci judaismu má hlubší smysl a stává se náboženským příkazem, stejně jako nošení pásku není pouze aktem spojeným s odíváním.²³⁶ Halacha stanoví, že muž nesmí ujít více než 4 amot²³⁷ s nepokrytou hlavou.²³⁸ Poté, co v předchozím požehnání byla zdůrazněna intelektuální stránka člověka, micva pokrývky

²³² „*Me-Adonaj mic'adej gever konanu ve-darcho jechfac.*“

²³³ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers.* 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 36-37.

²³⁴ Ibidem, str. 38-39.

²³⁵ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete. Erster Band: Die Werktagsgebete.* Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 40.

²³⁶ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers.* 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 40.

²³⁷ 4 amot jsou asi 2 metry.

²³⁸ Viz Kicur ŠA 3,6.

hlavy připomíná, že i když je člověk na rozdíl od ostatních tvorů obdařen rozumem, musí mít stále na vědomí, že je sám podřízený Boží moudrosti. Pokrývka hlavy je vyjádřením pokory a bázně před Hospodinem.²³⁹

Následující požehnání jako jediné z této skupiny neuvádí Talmud v traktátu Ber. 60b.:

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ha-noten la-ja'ef koach.

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž dává znavenému sílu.

Lze říci, že toto požehnání navazuje na dvě předcházející, která zmiňují Izrael a v tomto duchu se snaží dodat naději celému židovskému národu v těžkých dobách.²⁴⁰ Text požehnání pochází z biblické knihy Izajáš 40,29-31, kontext formulace „*noten la-ja'ef koach*“ objasňuje význam požehnání. Obnovení sil není samozřejmostí, kterou by zaručovalo mládí či dobrý fyzický stav, ale závisí i na duševním rozpoložení. Věřící by tak měl začínat nový den s nadějí a důvěrou v Hospodina.²⁴¹

Závěrečné požehnání některé *sidury* rozdělují a začínají nový odstavec „*vi-jhi racon*“, nicméně se jedná o jedno dlouhé požehnání,²⁴² které začíná tradiční formulací „*Baruch ata Adonaj..*“ a končí „*Baruch ata Adonaj, gomel chasadim tovim le-amo Jisra'el*“, takže je dodržena struktura požehnání:

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ha-ma'avir šena me-ejnaj u-tnuma me-af'apaj. Vi-jhi racon mi-lfanecha, Adonaj Elohejnu ve-elohej avotejnu, šetargilenu be-toratecha ve-dabkenu be-micvotecha, ve-al tevi'enu lo li-jdej chet, ve-lo li-jdej avera ve-avon, ve-lo li-jdej nisajon, ve-lo li-jdej bizajon, ve-al tašlet banu jecer ha-ra. Ve-harchikenu me-adam ra u-mechaver ra. Ve-dabkenu be-jecer ha-tov u-be-ma'asim tovim, ve-chof et jicrenu le-hišta'ved lach. U-tnenu ha-jom u-ve-chol

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Králi světa, jenž odjímá spánek z mých očí a dřímotu z mých víček. A buď vůle Tvá, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, abychom byli zběhlí v Tvé Tóře a přilnuli k Tvým příkazům. Neuved' nás do moci hříchu, ani přestupku a provinění ani pokušení, ani hanby. A nenech v nás převládnout sklon ke zlému. A vzdal nás od zlých lidí a špatné společnosti. Nech nás přilnout ke sklonu k dobru a dobrým skutkům a přemáhej v nás naše vášně, aby

²³⁹ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 40-41.

²⁴⁰ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 40.

²⁴¹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 34-35.

²⁴² Viz Kicur ŠA 7,4.

jom le-chen u-le-chesed u-le-rachamim be-ejnecha, u-ve-ejnej kol ro'ejnu, ve-tigmelenu chasadim tovim.

Baruch ata Adonaj, gomel chasadim tovim le-amo Jisra'el.

Ti ustoupily. Dej, abychom dnes a každý den našli přízeň, milost a slitování v Tvých očích a v očích všech, kteří nás vidí, a prokaž nám velké milosrdenství. Požehnán jsi, Hospodine, jenž prokazuje velká milosrdenství Svému lidu, Izraeli.

Po recitaci řady požehnání, která doprovázejí běžné úkony na začátku nového dne, následuje prosba o schopnost dobré volby, protože není možné začít nový den bez vědomí správných hodnot.²⁴³ Začátek požehnání byl původně spojený s omytím obličeje, což značí odstranění pozůstatků spánku. Na první pohled se zdá, že zde není souvislost mezi úvodním požehnáním a modlitbou. Ale právě schopnost správné volby mezi dobrem a zlem závisí na neustálé duševní bdělosti, kterou pomáhá udržovat studium Tóry a plnění micvot. V celé modlitbě je možné vysledovat souvislosti – přilnutí k Tóře odvrací člověka od hříchu, když přestane hřích ovládat člověka, je schopen rozpoznat špatnou společnost, která by ho mohla svést ke zlu. Vše je otázkou souladu Boží pomoci na jedné straně a lidské snahy na straně druhé.²⁴⁴

Pro celou skupinu požehnání je charakteristické, že se různými způsoby snaží vyjádřit všemohoucnost Hospodina, což je přesvědčení věřícího, které by mělo předcházet modlitbě, protože jedině tak může být vyslyšena.²⁴⁵

Konzervativní *Siddur Sim Shalom* uvádí tuto skupinu pozitivních požehnání ve stejném znění, jaké bylo uvedeno výše. *Hegjon lev* vynechává požehnání *Ašer natan la-sechvi bina, Roka ha-arec al ha-majim* a *Ozer Jisra'el bi-gvura*. Celek *Birhot ha-šachar* uzavírá Hl požehnáním *Ha-ma'avir šena me-ejnaj u-tnuma me-af'apaj*. Poté přechází k modlitebnímu celku *Psukej de-zimra*.

8.3 Jehi racon

Modlitba, která uzavírá modlitební celek ranních požehnání, je původně zamýšlena jako soukromá. Tradicí je za autora považován Jehuda ha-Nasi, dalo by se tedy předpokládat,

²⁴³ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 132.

²⁴⁴ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 48-50.

²⁴⁵ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 39.

že vznikla asi na konci 2. století. V Talmudu je uvedena ve skupině soukromých modliteb po recitaci *Amidy* (Ber. 7a), s rozvojem liturgie však byla vyjmuta ze svého kontextu a objevuje se v této části *šacharitu*.²⁴⁶ Po řadě ranních požehnání přichází vhodná příležitost připojit další osobní prosbu.²⁴⁷

*Jehi racon mi-lfanecha, Adonaj Elohaj ve-
Elohej avotaj, še-tacileni ha-jom u-ve-chol
jom me-azej panim u-me-azut panim, me-
adam ra, u-me-chaver ra, u-mi-šachen ra,
u-mi-pega ra, u-mi-satan ha-mašchit, mi-
din kaše u-mi-ba'al din kaše, bejn še-hu ben
brit, u-vejn še-ejno ben brit.*

**Bud' vůle Tvá, Hospodine, Bože můj a
Bože mých otců, že mě uchráníš dnes a
každý den od drzosti a nestydatosti, od
špatných lidí a špatných přátel, od
špatných sousedů a špatných příhod, a od
zhoubného svůdce, od přísného soudu a od
přísného žalobce, ať je či není synem
smlouvy.**

Tato modlitba je z pobiblická, ale některé výrazy pocházejí z Bible, jako „*adam ra*“ (Ž 140,2) či „*az panim*“ (Dt 28,50).²⁴⁸ Hlavním motivem *Jehi racon* jsou obavy ze špatného vlivu okolí ať židovského, či nežidovského. Špatní přátelé či sousedé mohou být příjemní při osobním setkání, ale pokud nežijí podle zákonů Tóry, jejich vliv může být špatný. Protože člověk z části nemůže ovlivnit, s jakými lidmi se ve svém životě setkává, objevuje se tato prosba.²⁴⁹

Většina neortodoxních *sidurů* vynechává modlitbu *Jehi racon*, ale důvod není zřejmý.²⁵⁰ Konzervativní *Siddur Sim Shalom* ji uvádí.

²⁴⁶ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 140.

²⁴⁷ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 44.

²⁴⁸ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 128.

²⁴⁹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 50-51.

²⁵⁰ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 135.

9. Akeda

Modlitební celek *Akeda* tvoří především citace z Tóry, která líčí spoutání Izáka jeho otcem Abrahamem. *Akeda* je pozdní středověký dodatek do liturgie.²⁵¹ Předchází jí úvodní odstavec *Elohejnu*:

Elohejnu ve-elohej avotejnu, zochrenu be-zikaron tov lefanecha, u-fakdejnu bi-fkudat ješua ve-rachamim mi-šmej šmej kedem. Uzchor lanu Adonaj Elohejnu ahava hakadmonim Avraham Jicchak ve-jisra'el avadecha, et ha-brit ve-et ha-chesed ve-et ha-švua še-nišba'ta le-avraham avinu behar ha-morija, ve-et ha-akeda še-akad at Jicchak bno al gabej ha-mizbeach, ka-katuv be-toratecha.

Bože náš a Bože našich otců, vzpomeň na nás ve své dobré paměti před Sebou a povolej nás při vzpomínání na spásu a milosrdenství z původních, nejvyšších nebes. Vzpomeň pro nás, Hospodine, Bože náš, na lásku praotců, Abrahama, Izáka a Izraele, Tvé služebníky, na smlouvu, na milost a na přísahu, kterou jsi přísahal našemu otci Abrahamovi na hoře Morija a na Akedu, když přivázal svého syna Izáka na oltář, jak je psáno ve Tvé Tóře:

Formulace „*zochrenu*“ se často objevuje v židovské liturgii. Nabízí se otázka, proč věřící prosí o rozpomenutí Boha, který je Vševědoucí. Hospodin na rozdíl od člověka vnímá vše v jediném okamžiku. „*Zochrenu*“ tak znamená obrácení pozornosti směrem k člověku a následné „*pakdejnu*“ znamená navštívení Bohem,²⁵² tedy milost.²⁵³ Celá modlitba se dotýká rabínské nauky o zásluhách předků, ze kterých těží následující generace. V závěru *Akedy* se hovoří o požehnání pro Abrahamovo potomstvo, modlitba *Elohejnu* tak vhodně zdůrazňuje tento aspekt před uvedením samotného textu z Tóry.²⁵⁴

Navazuje Gn 22,1-19.²⁵⁵

22,1: Po těch událostech chtěl Bůh Abrahama vyzkoušet. Řekl mu: „Abrahame!“ Ten odvětil: „Tu jsem.“ 22,2: A Bůh řekl: „Vezmi svého jediného syna Izáka, kterého miluješ, odejdi do země Mórija a tam ho obětuj jako oběť zápalnou na jedné hoře, o níž

²⁵¹ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 16.

²⁵² „*Va-Adonaj pakad et Sara...*“ (Gn 21,1). Zde je vylíčena Boží milost, která se Sáfe dostává narozením syna Izáka.

²⁵³ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 123, 139.

²⁵⁴ BRETTLE, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 146, 150.

²⁵⁵ Zde je použit ČEP.

ti povím!“ 22,3: Za časného jitra osedlal tedy Abraham osla, vzal s sebou dva své služebníky a svého syna Izáka, našťípál dříví k zápalné oběti a vydal se k místu, o němž mu Bůh pověděl. 22,4: Když se Abraham třetího dne se rozhlédl a spatřil v dálce to místo, 22,5: řekl služebníkům: „Počkejte tu s oslem, já s chlapcem půjdeme dále, vzdáme poctu Bohu a pak se k vám vrátíme.“ 22,6: Abraham vzal dříví k oběti zápalné a vložil je na svého syna Izáka; sám vzal oheň a obětní nůž. A šli oba pospolu. 22,7: Tu Izák svého otce Abrahama oslovil: „Otče!“ Ten odvětil: „Copak, můj synu?“ Izák se otázal: „Hle oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?“ 22,8: Nato Abraham řekl: „Můj synu, Bůh sám si vyhledá beránka k oběti zápalné.“ A šli oba spolu dál.

22,9: Když přišli na místo, o němž mu Bůh pověděl, vybudoval tam Abraham oltář, narovnal dříví, svázal svého syna Izáka do kozelce a položil ho na oltář nahoru na dříví. 22,10: I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. 22,11: V tom na něho z nebe volá Hospodinův posel: „Abrahame, Abrahame!“ Ten odvětil: „Tu jsem.“ 22,12: A posel řekl: „Nevztahuj na chlapce ruku, nic mu nedělej! Právě teď jsem poznal, že jsi bohobojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna.“ 22,13: Abraham se rozhlédl a vidí, že vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, vzal berana a obětoval jej v zápalnou oběť místo svého syna. 22,14: Tomu místu dal Abraham jméno „Hospodin vidí“. Dosud se tu říká: „Na hoře Hospodinově se uvidí.“ 22,15: Hospodinův posel pak zavolal z nebe na Abrahama podruhé: 22,16: „Přisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel si mi svého jediného syna, 22,17: jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel 22,18: a ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.“ 22,19: Abraham se pak vrátil ke služebníkům. Vydali se spolu na cestu do Beer-šeby, neboť tam Abraham sídlil.

Samotný název této pasáže je dovozený od slovesa „*va-ja'akod*“ (Gn 22,9), které je pouze jednou zmíněno v Bibli, rovněž se dále neobjevují biblické texty, které by tuto událost reflektovaly. Jedná se o předexilní text. Obvykle se jeho záměr interpretuje jako polemika proti lidským obětem,²⁵⁶ což je sice populární, ale nesprávné.²⁵⁷

²⁵⁶ Toto stanovisko zmiňuje EJ, viz *Akedah*. In: Encyclopaedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

²⁵⁷ BRETTLER, M.: *Our Biblical Heritage*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 150.

Zajímavé je rozdílné chápání *Akedy* v rámci judaismu a křesťanství. Křesťanští komentátoři (jejich vliv zasahoval zásluhou rozsahu římské říše na území tehdejší Palestiny) chápali příběh utrpení Izáka jako předobraz Ježíšovy smrti na kříži, ale vyzdvihovali dokonání Ježíšovy smrti, který se stal skutečnou obětí, zatímco Izák byl zachráněn. Reakcí palestinských Židů 2. století bylo tvrzení, že Izák ve skutečnosti zemřel a byl opět vzkříšen. Křesťanské tvrzení bylo založeno na předpokladu, že Ježíš zašel dále než Izák. Podle rabínů bylo Izákovi 30 let, nebyl tedy nevědomým dítětem. Anděl, který zadržel Abrahamovu ruku, přišel pozdě, tedy Izák musel být následně vzkříšen. Stal se nejčistší smírcí obětí. Toto připomíná i umístění *Akedy* v liturgii druhého dne Roš ha-šana. *Akeda* v principu souvisí se závěrečnou pasáží celku *Birchot ha-šachar Korbanot*.²⁵⁸

V rámci liturgie *Akeda* připomíná věřícímu důležitost bázně před Hospodinem. Jak dokládá příběh Abrahama, podstatou bázně před Bohem je neotřesitelná poslušnost. Láska k Bohu bez poslušnosti nestačí, protože nezaručuje plnění všech Božích příkazů. *Akeda* tak může být na počátku dne zdrojem inspirace, když učí základní principy zbožnosti.²⁵⁹

Neortodoxní judaismus chápe *Akedu* jako problematický text. Abraham není vnímán pozitivně, když dokazuje svou víru ochotou obětovat svého syna. Liberální sidury vynechávají *Akedu* i související pasáže.²⁶⁰ Konzervativní *Siddur Sim Shalom* rovněž *Akedu* neuvádí.

Ribono šel olam, jehi racon mi-lfanecha, Adonaj Elohejnu ve-elohej avotejnu, šetitzkor lanu brit avotejnu. Kmo še-kavaš Avraham avinu et rachamav mi-ben jechido, ve-raca li-šchot oto kdej la-asot reconecha, ken jichbešu rachamecha et ka'ascha me-alejnu, ve-jaglu rachamecha al midotecha, ve-tikanes itanu lifnim mi-šurat dinecha, ve-titnaheg imanu, Adonaj Elohenju, be-midat ha-chesed u-ve-midat

Pane Všemóira, buď vůle Tvá, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, že pro nás vzpomeneš smlouvu našich otců. Tak jako Abraham, náš praotec potlačil své slitování se svým jediným synem a chtěl ho obětovat, aby vyhověl Tvé vůli, stejně tak ať Tvá milost potlačí Tvůj hněv nad námi, ať se Tvá milost zjeví nad Tvými vlastnostmi, ať s námi překročíš Tvého soudu a zacházej s námi,

²⁵⁸ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 14-16.

²⁵⁹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 65.

²⁶⁰ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 152.

ha-rachamim. U-ve-tuvcha ha-gadol, jašuv charon afcha me-amcha u-me-ircha u-me-arcecha u-mi-nachalatecha. Ve-kajem lanu, Adonaj Elohejnu, et ha-davar še-hivtachtanu al jedej Moše avdecha kamur: Ve-zacharti et briti Ja'akov, ve-af et briti Jicchak, ve-af et briti Avraham ezkor, ve-ha-arec ezkor.

Hospodine, Bože náš, podle Tvé milosti a milosrdenství. Ať ve Své velké dobrotě odvrátíš Svůj planoucí hněv od Svého lidu, Svého města, Své země a Svého dědictví. Naplň pro nás, Hospodine, Bože náš, slova, která jsi přislíbil prostřednictvím Mojžíše, Tvého služebníka, jak je řečeno: Vzpomenu na Svou smlouvu s Jákobem, také na Svou smlouvu s Izákem a také na Svou smlouvu Abrahamem a na zemi vzpomenu.

Modlitba *Ribono šel olam*, uzavírající *Akedu*, spojuje hlavní motiv této biblické pasáže, kterým je těžká zkouška Abrahama, s exilem židovského národa. Tak jako *Akeda* byla zkouškou Abrahamovy oddanosti Bohu, je exil zkouškou vytrvalosti židovského národa během těžkých období.²⁶¹ *Akeda* se ve veřejné bohoslužbě recituje denně, včetně Šabatu a svátečních dnů, ale závěrečná modlitba *Ribono šel olam* se vynechává ve dnech, kdy se nerecituje *Tachanun*.

²⁶¹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inoyonei Chinuch, 1978., str. 69.

10. První recitace Šma

V tomto místě *šacharitu*, před modlitebním celkem *Korbanot*, je poprvé recitována Šma. Jedná se však pouze o první ze tří částí, které tvoří toto vyznání. Nezvyklé umístění části Šma v rámci *Birkhot ha-šachar* je zdůvodňováno jako pozůstatek praxe z doby náboženské persekuce Židů v Persii v období od pol. 5. – 7. stol, kdy nemohla být recitována při veřejné bohoslužbě. Vyznání jediného Boha uráželo přívržence zoroastrismu, což je dualistické náboženství. Rabíni sestavili krátkou modlitbu, sestávající se z několika textů, takže Šma byla recitována privátně. Tento modlitební celek se později stal součástí veřejné bohoslužby.²⁶² S tímto odůvodněním nesouhlasí Lawrence A. Hoffman, když namítá, že tato teorie vychází ze středověkých pramenů, které jsou mnohem mladší než vznik této části liturgie a které vycházely z hlediska, že každá část bohoslužby má svůj význam. Rovněž teorii o zasazení Šma do této části liturgie z důvodu, aby nebyl zmeškán vhodný čas pro recitaci, považuje za násilnou.²⁶³

Liberální směry judaismu považují recitaci Šma v tomto místě za nadbytečnou, proto ji obvykle vynechávají i s těmito úvodními modlitbami.²⁶⁴ Oproti tomu konzervativní *Siddur Sim Shalom* uvádí recitaci vyznání Šma včetně všech modliteb v této části *šacharitu*.

Recitaci Šma předchází modlitba, která má formu deklarační:

Le-olam jehe adam jere šamajim be-seter u-va-galuj, u-mode al ha-emet, ve-dover emet bi-lvavo, ve-jaškem ve-jomar:

Ribon kol ha-olamim, lo al cidkotejnu anachnu mafilim tachanunejnu lefanecha, ki al rachamecha ha-ravim. Ma anachnu, me chajejnu, me chasdena, ma cidkotejnu, ma ješuatenu, ma kochenu, ma gvuratenu. Ma no'mar lefanecha, Adonaj Elohejnu ve-elohej avotejnu, ha-lo kol ha-giborim ke-

At' je člověk stále bohobojný, v soukromí i veřejně, at' vyznává pravdu a promlouvá pravdu svým srdcem, at' brzy vstává a prohlašuje:

Pane všech věků, ne pro naše zásluhy před Tebou pronášíme své modlitby, ale pro Tvé hojné milosrdenství. Co jsme my? Co je náš život? Co je naše zbožnost? Co je naše spravedlnost? Co je naše pomoc? Co je naše síla a zdatnost? Co před Tebou máme říci, Hospodine, Bože náš a Bože

²⁶² NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X., str. 85-86.

²⁶³ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 10-11.

²⁶⁴ ELLENSON, D.: *How the Modern Prayer Book Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 165.

ajin lefanecha, ve-anšej ha-šem ke-lo haju, va-chachamim ki-vli mada, u-nvonim ki-vli haskel. Ki rov ma'asejhem tohu, vi-jmej chajejhem hevel lefanecha, u-motar ha-adam min ha-behema ajin, ki ha-kol havel.

Aval anachnu amcha, bnej britecha, bnej Avraham ohavcha še-nišba'ta lo be-har hamorija, zera Jicchak jechido še-ne'ekad al gav ha-mizbeach, adat Ja'akov bincha bhorecha, še-me-ahavatcha še-ahavta oto u-mi-simchatcha še-samachta bo, kara'ta et šmo Jisra'el vi-jšurun.

našich otců, což nejsou všichni hrdinové před Tebou jako nic a slavní muži jako by nebyli, a moudří jako bez vědění a rozumní jako bez rozumu? Neboť jejich mnohé činy jsou bezvýznamné, dny jejich života jako marnost před Tebou a přednost, kterou má člověk před zvířetem není ničím, neboť vše je marnost.

Ale my jsme Tvým lidem, synové Tvoji smlouvy, synové Abrahama, který Tě miloval a kterému jsi přísahal na hoře Morija, potomstvo Izáka, jeho jediného, jenž byl svázán před Tebou na oltáři, obec Jákoba, syna Tvého prvorozeného, kterého jsi pro lásku, kterou jsi ho miloval a radost, kterou jsi z něho měl, nazval Izrael a Ješurun.

Úvodní odstavec vlastně není modlitbou, ale stal se omylem součástí *siduru*. Je to instrukce k modlitbě, ale v počátcích tištěných *sidurů* nebylo možné odlišit text, protože byly k dispozici pouze jednoduché fonty. Formulace „*be-seter*“ se vztahuje k modlitbě prováděné privátně a později bylo připojeno „*ba-galuj*“, protože původní znění mohlo evokovat pouze skrytou bohabojnost. Závěr „*ve-jaškem ve-jomar*“ odkazuje na původní určení textu jako součást recitace během ranního vstávání.²⁶⁵ Bázeň před Bohem zde navazuje na motiv vyjádřený v předchozím modlitebním celku *Akeda* a blíže ho specifikuje. Bázeň z nebes – „*jir'at šamajim*“ by měla být spojená s každým činem v každém okamžiku života.²⁶⁶ Závěrečný odstavec modlitby „*Aval anachnu amcha, bnej britecha*“ je vyjádřením sebeurčení, které je důležité před recitací vyznání Šma.

Následuje řada slov chvály a velebení Hospodina, také je připomenuto halachické pravidlo recitovat dvakrát denně Šma:

***Lefikach anachnu chajavim le-hodot lecha,* | Proto jsme povinni Ti děkovat, chválit Tě,**

²⁶⁵ HOFFMAN, L. A.: *History of the Liturgy*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 161.

²⁶⁶ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inoyonei Chinuch, 1978., str. 72.

*u-le-šabeachcha, u-le-faercha, u-le-varech
u-le-kadeš u-la-tet ševach ve-hodaja li-
šmecha. Ašrejnu, ma tov chelkenu, u-ma
naim goralenu, u-ma jafa jerušatenu.
Ašrejnu, še-anachnu maškimim u-
ma'arivim, erev va-boker ve-omrim
pa'amim be-chol jom:*

slavit Tě, velebit Tě a světít Tě, vzdávat
chválu a děkovat Tvému jménu. Blaze
nám, jak dobrý je náš úděl a jak příjemný
náš osud a jak krásné naše dědictví. Blaze
nám, že časně i pozdě, večer i ráno
vyznáváme dvakrát každý den:

*Šma Jisra'el, Adonaj Elohejnu, Adonaj
echad.*

**Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh,
Hospodin je jediný!**

Baruch šem kevod malchuto le-olam va-ed.

Požehnáno buď jméno Jeho vznešeného království
na věky věků.

Tento úvodní verš (Dt 6,4) vyznání *Šma* vyjadřuje podstatu judaismu, deklaruje jednotu Boha a Jeho svrchovanou vládu. Responzivní formulace *Baruch šem kevod* se říká potichu s výjimkou Jom kipur. V případě, že by již nebylo možné recitovat *Šma* v určený čas, tedy od úsvitu do jedné čtvrtiny dne, je to uskutečnitelné v této části liturgie. V nouzi se recitace prvního verše (Dt 6,4) považuje za dostačující ke splnění povinnosti (Ber. 13b).²⁶⁷

Následující část (Dt 6,5-9) některé *sidury* vynechávají.²⁶⁸

*Ve-ahavta et Adonaj Elohecha, be-chol
levavcha, u-ve-chol nafšecha, u-ve-chol
me'odecha. Ve-haju ha-dvarim ha-ele, ašer
anochi mecavcha ha-jom, al levavecha. Ve-
šinantam le-vanecha, ve-dibarta bam,
bešivtecha be-vejtecha, u-ve-lechtecha ba-
derech, u-ve-šachbecha u-ve-kumecha. U-
kšartam le-ot al jadecha, ve-haju le-totafot
bejn ejnecha. U-chtavtam al mezuzot
bejtecha u-vi-šearecha.*

**A budeš milovat Hospodina, svého Boha,
celým svým srdcem a celou svou duší a
celou svou silou. A budou tato slova, která
ti dnes přikazují, ve tvém srdci. Budeš je
učít své syny a budeš o nich mluvit, když
budeš sedět ve svém domě a když půjdeš
cestou a když budeš uléhat a když budeš
vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku
svou a budou ti ozdobou mezi tvýma
očima. A napíšeš je na veřeje svého domu
a na své brány.**

²⁶⁷ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 45.

²⁶⁸ *Siachat Jicchak* tento odstavec neuvádí.

Ve své obvyklé části *šacharitu* následuje vyznání *Šma* až po *Psukej de-zimra*, ohraničené požehnáními *Jocer or*, *Ahava raba* a *Emet ve-jaciv*. Zde se však objevuje jiný výběr pasáží, který připomíná doby pronásledování židovského národa a hrdinství mnoha mučedníků.

Ata hu ad še-lo nivra ha-olam, ata hu mi-še-nivra ha-olam, ata hu ba-olam ha-ze, ve-ata hu le-olam ha-ba. Kadeš et šimcha al makdišej šmecha, ve-kadeš et šimcha be-olamecha. U-vi-jšuatcha tarim ve-tagbiach karnenu. Baruch ata Adonaj, mekadeš et šimcha ba-ravim.

Ty jsi Ten, kdo byl, než byl stvořen svět, Ten, kdo je od stvoření světa, Ten, kdo je v tomto světě, Ten, kdo bude ve světě budoucím. Posvět' Své jméno při těch, kteří posvěcují Tvé jméno, a posvět' Své jméno ve Svém světě. A Svoji spásou povyš a povznes naši sílu. Požehnán jsi, Hospodine, jenž posvěcuje Své jméno v mnohém shromáždění.

Modlitba *Ata hu* je velmi stará, je ji možné nalézt ve starověkých pramenech Talmudu. Rovněž vyhláší monoteismus, ale odlišnou formou než *Šma*, definuje jedinstv v kontextu času. Závěr modlitby zmiňuje židovské mučedníky, což je jeden z motivů, které připomínají vznik a původní účel tohoto modlitebního celku.²⁶⁹

Modlitba *Ata hu Adonaj Elohejnu, ba-šamajim* navazuje na předchozí, je vlastně přídávkem k předcházejícímu textu. Vyjadřuje stejnou myšlenku jedinstv Boha a Jeho vševědoucnosti. Zakončuje modlitební celek, jehož středem je *Šma*.

Ata hu Adonaj Elohejnu, ba-šamajim u-va-arec u-vi-šmej ha-šamajim ha-eljonim. Emet, ata hu rišon, ve-ata hu acharon, u-mi-bal'adecha ejn Elohim. Kabec kovecha me-arba kanfot ha-arec. Jakiru ve-jed'u kol ba'ej olam ki ata hu ha-elohim levadcha le-chol mamlehot ha-arec. Ata asita et ha-šamajim ve-et ha-arec, et ha-jam, ve-et kol ašer bam. U-mi be-chol ma'ase jadecha ba-

Ty jsi Hospodin, náš Bůh, v nebi i na zemi a v nebesích nejvyšších. Je pravda, že Ty jsi první a Ty jsi poslední a kromě Tebe není Boha. Shromáždí ty, kteří v Tebe doufají, ze čtyř rohů země. Ať poznají a vědí všichni obyvatelé světa, že Ty sám jsi Bohem všech království na zemi. Ty jsi učinil nebe a zemi, moře a vše, co je v nich. Kdo ze všech stvoření Tvých rukou, z těch

²⁶⁹ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978., str. 78-80.

eljonim o ba-tachtonim še-jo'mar lecha, ma ta'ase. Avinu še-ba-šamajim, ase imanu chesed ba'avur šimcha ha-gadol še-nikra alejnu, ve-kajem lanu Adonaj Elohejnu ma še-katuv:

Ba-et ha hi avi etchem, u-va-et kabci etchem ki eten etchem le-šem ve-li-thila bechol amej ha-arec, be-šuvi et švutejchem le-ejnejchem, amar Adonaj.

nahoře i z těch dole, by mohl říci: Co činiš? Náš Otče na nebesích, učiň s námi milosrdenství pro Své velké jméno, které bylo vysloveno nad námi, a naplň, Hospodine, Bože náš, co je psáno:

V ten čas vás přivedu a v onen čas vás shromáždím, neboť vám dám jméno a chválu mezi všemi národy země, když přivedu vaše navrátilce před vašima očima, pravil Hospodin.

Závěrečná modlitba *Ata hu Adonaj Elohejnu, ba-šamajim* opakuje motivy předchozí, ale s větším důrazem. V jejím úvodu je zmíněna jedinnost, neměnnost, všemohoucnost a svrchovaná vláda Hospodina, která umožní návrat z exilu.²⁷⁰ Závěr modlitby tvoří biblický verš Sf 3,20. Nejedná se ani tak o vyjádření touhy návratu do země předků, ale o příslib budoucnosti, kdy všichni lidé poznají, že jedině Hospodin je skutečným vládcem země.²⁷¹ *Ata hu Adonaj Elohejnu, ba-šamajim* je modlitba plná naděje v závěru pasáže, která připomíná těžká období židovského národa.

²⁷⁰ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inoyoni Chinuch, 1978., str. 82.

²⁷¹ MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2., str. 47.

11. *Korbanot*

Studijní pasáže *Korbanot*, které uzavírají *Birkhot ha-šachar*, jsou biblickým a pobiblickým popisem Chrámového kultu. Pro současného člověka těžko pochopitelný obětní kult byl ve starověku zcela přirozenou praxí nejen pro Izraelity.²⁷² Byl nahlížen jako způsob poděkování Bohu, na kterém participovala celá společnost. Jedním z druhů obětí byly odčiňující oběti a právě ty byly nejvíce postrádány poté, co byl zničen 2. Chrám. V Talmudu se objevuje ustanovení recitace *Korbanot* v dialogu mezi Hospodinem a Abrahamem, který se ptá, jakým způsobem budou přinášeny oběti za hřích v době, kdy nebude existovat Chrám: „*Řekl (Abraham) před (Bohem): Pane světa, toto je dobré v době, kdy bude Chrám existovat, (ale) v době, kdy nebude existovat Chrám, co bude s nimi (obětmi za hřích)? (Bůh) odpověděl Abrahamovi: Ustanovil jsem pro ně pasáž Korbanot. Když jí budou číst přede Mnou, budu to považovat jako by přinesli přede Mnou (oběť) a odpustím jim všechny jejich hříchy*“ (Taan. 27b). V 1. a 2. stol. začal být mnohem více kladen důraz na vědomí lidské hříšnosti. V retrospektivě byly vnímány jako odčiňující i ty oběti, které původně tuto úlohu neplnily. V tomto světle zařazení *Korbanot* do ranní bohoslužby získává i další význam, než jen primární funkce nahrazení oběti recitací textu. Je to snaha vykonat pokání, v tomto duchu je možné chápat i zařazení *Akedy*, jejíž motiv je také vykonání oběti.²⁷³

Tato pasáž se skládá z mnoha citací z Tóry, Mišny, Talmudu a dalších textů, které je doprovázejí. Celou sekci uzavírá Barajta Rabiho Jišma'ele, což jsou principy výkladu Tóry. Pro zařazení *Korbanot* do *siduru* existují dva důvody. První vychází z micvy studia Tóry a vzhledem k historickému vývoji tohoto celku je symptomatický. Recitací textu je takto splněno denní minimum studia. Druhý připomíná, že po zničení Chrámu nahradilo studium těchto zákonů provádění obětí, které se stalo nemožné. Oběti byly důležitou součástí náboženské praxe ve starověku a modlitba, která je v důsledku historických událostí nahradila, připomíná tuto skutečnost. Tak struktura denních bohoslužeb odpovídá podle některých výkladů systému chrámových obětí. Hlavní motiv přinášení obětí, kterým je snaha přiblížit se Bohu a plnit Jeho vůli, tak přetrvává prostřednictvím modlitby.²⁷⁴

Neortodoxní směry judaismu vypouštějí recitaci *Korbanot*. Důvodem je reakce na historické změny, v důsledku kterých přestal být chrámový kult centrálním bodem judaismu,

²⁷² Např. asyrská, babylonská, řecká či římská civilizace též rozvinuly obětní kult.

²⁷³ HOFFMAN, L. A.: *Blessings and Study*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 11-14.

²⁷⁴ MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inoyonei Chinuch, 1978., str. 82-85.

proto již není nutné připomínat přinášení obětí či se modlit za znovuoobnovení Chrámu. Jádrem judaismu, na které nyní věřící zaměřuje pozornost, je studium Tóry, modlitba a etické jednání.²⁷⁵ Konzervativní *Siddur Sim Shalom* vynechává *Korbanot* a Barajtu Rabiho Jišma'ele nahrazuje pasáží rabínských textů, které vyzdvihují etické jednání. Ovšem odstranění hermeneutických pravidel nebylo přijato kladně, proto je novější edice *Siduru Sim Shalom* již zařazuje.²⁷⁶

Uvedení hermeneutických pravidel v závěru studijních pasáží *Korbanot* připomíná, že i studium Tóry má svá pravidla. Jak již bylo zmíněno v kapitole *Birkat ha-tora*, studium nemusí být vždy prospěšné. Třináct hermeneutických pravidel připisovaných rabimu Jišma'elovi²⁷⁷ dokazuje, že si judaismus cení rozmanitosti metod interpretace, které však mají svou normu a zároveň jsou klíčem k odkrývání tajemství Tóry.²⁷⁸

²⁷⁵ BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9., str. 68.

²⁷⁶ ELLENSON, D.: *How the Modern PrayerBook Evolved*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 179-180.

²⁷⁷ Historicky není Jišma'elovo autorství prokazatelné. Viz STEMBERGER, G.: *Talmud a midraš. Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80-7021-301-9., str. 41-42.

²⁷⁸ DORFF, E. N.: *Theological Reflections*. In: HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4., str. 174, 177.

Závěr

Birchot ha-šachar se jeví jako příprava k modlitbě, která se zabývá materiálním světem a každodenní činností spojenou se začátkem nového dne, ale po hlubší analýze tento celek odkrývá další významy a souvislosti.

Jádro *Birchot ha-šachar* tvoří skupina požehnání, která byla původně praxí soukromé recitace během různých fází ranního vstávání. Přenesením do veřejné bohoslužby se objevily halachické problémy, jejichž řešení přineslo další zásahy do liturgie. Postupem času byl tento celek rozšířen o velké množství textu, zejména ve středověku. Důležitými body jsou ranní požehnání a studium Tóry. *Birchot ha-šachar* je sice úvodní část *šacharitu* a dalo by se říci, že příprava k modlitbě, ale výběrem modliteb a studijních textů připomíná důležité principy judaismu. *Birchot ha-šachar* je možné rozdělit podle obsahu do určitých pododdílů, které však spolu v rámci tohoto modlitebního celku souvisí.

Důležitým společným rysem, který se objevuje u mnoha textů *Birchot ha-šachar* je snaha o sebeuvědomění. Takto napomáhají úvodní biblické verše *Ma tovu* orientaci v prostoru, následující hymny *Adon olam* a *Jigdal* deklarují osobní religiózní pocity a základní principy judaismu. Dvě následující požehnání *Netilat jadajim* a *Ašer jacar* jsou součástí původní skupiny požehnání. Poukazují na tělesnou stránku člověka, dar zdraví, který nemusí být samozřejmostí a umožňuje službu Bohu. *Netilat jadajim* logicky předchází studiu Tóry z halachických důvodů. Úryvky z Pšaného i Ústního zákona zasazené na počátku bohoslužby zdůrazňují důležitost této micvy. *Elohaj nešama*, další z řady talmudických požehnání, děkuje Bohu za dar čisté duše. V tom okamžiku se setkává tělesná stránka člověka, která již byla zmíněna s duchovní. Následuje dokončení řady talmudických požehnání. Ty je možné s přihlédnutím k pramenům rozdělit na pozitivní a negativní. Tři negativní požehnání byla vnímána jako kontroverzní již od svého vzniku a je tomu tak dodnes, protože je neortodoxní směry judaismu ve svých modlitebních knihách buď obměňují, či zcela vypouštějí. Lze říci, že při přezkoumání jejich původu a vývoje nemusí působit již tak kontroverzně, ale běžný věřící, který se s nimi setká v rámci *siduru* nemusí sdílet tento dojem. Proto není překvapující, že neortodoxní směry, které připouštějí zásahy do liturgie jako zcela přirozený pokračující vývoj judaismu, je neponechávají v původním znění.

Zařazení recitace *Šma* je spojeno s otázkou, proč se první část tohoto vyznání objevuje již v rámci *Birchot ha-šachar*, když následuje v rámci *šacharitu* její obvyklá recitace. Většina autorů, kteří jsou uvedeni v této práci a zabývají se touto záležitostí, zastávají názor, že se jedná o pozůstatek z dob útlaku Židů v Persii. S tím nesouhlasí pouze Lawrence A. Hoffman,

jehož názory jsou v této práci často citované, ale neuvádí příliš přesvědčivé důkazy a při analýze textů, které souvisí s recitací *Šma* v rámci *Birhot ha-šachar*, svědčí časté zmínky o židovských mučednících pro první tvrzení.

Korbanot, závěrečný rozsáhlý modlitební celek, rozvíjí téma oběti, které se objevuje již v celku *Akeda*. Prostřednictvím jeho recitace věřící nahrazuje přinesení obětí za hřích a zároveň plní povinnost studia Tóry, se kterým souvisí uvedení hermeneutických pravidel v oddílu Barajta Rabiho Jišma'ele.

Při komparaci *Birhot ha-šachar* v ortodoxním *siduru* a neortodoxních modlitebních knihách, zastoupených *sidury Hegjon lev* a *Siddur Sim Shalom* jsou zjevné rozdíly vycházející z charakteru reformního a konzervativního judaismu. *Hegjon lev* výrazně zkracuje celý text, v případě ranních požehnání některá vynechává. Rovněž se objevují formulace, které zdůrazňují rovnoprávnost žen. *Siddur Sim Shalom* je více tradiční, kromě vynechání *Akedy* a *Korbanot* se přidrží základní struktury, má tendence připojovat další texty s etickým charakterem, v jejichž recitaci dává věřícímu možnost výběru. V obou *sidurech* je výběrem textů zdůrazněna etika.

Modlitební celek *Birhot ha-šachar* formuluje mnoho základních principů judaismu a ačkoliv je v rámci *šacharitu* určitým druhem přípravy k dosažení vyšších spirituálních stupňů, umožňuje věřícímu se dotýkat podstaty judaismu již na samém počátku bohoslužby.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Prameny:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 1998.
ISBN: 80-85810-19-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia = Tora Nevi'im u-chtuvim. Stuttgart: Deutsche Biblegesellschaft, 1997. ISBN: 3-438-05219-9.

Hegjon lev. Uspořádání modliteb progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny.
Uspořádal Tomáš Kučera, Jan David Retschläger. Praha: Bejt Simcha, 2008. ISBN: 978-80-254-2103-1.

Kitzur shulchan aruch = Kicur šulchan aruch. A new translation and commentary on the classic guide to jewish law by Avrohom Davis. Vol. I. Lakewood: Metsudah Publications, 1996. ISBN: 1-931681-25-2.

Sidur Adir ba-marom. Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem. Přeložil Jiří Blažek. Praha: Bergman nakladatelství, 2008. ISBN: 978-80-904207-0-0.

Siddur Sim Shalom. A prayerbook for Shabbat, Festivals, and Weekdays = Sidur sim šalom.
Edited, with translations, by Jules Harlow. New York: The Rabbinical Assembly, The United Synagogue of America, 1985. ISBN: 0-916219-01-1.

Sichat Jicchak. Prof. S. J. Kempfa Modlitby pro všechny dny všední, sabaty a svátky, jakož i Jom Kipur Kátan. Praha: Samuel W. Pascheles a syn, 1937.

Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud = Talmud bavli. Tractate Menahoth.
London: Soncino, 1994. ISBN: 0-900689-98-6.

Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud = Talmud bavli. Tractate Sanhedrin.
London: Soncino, 1994. ISBN: 0-900689-88-9.

Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud = Talmud bavli. Tractate Shabbath.
London: Soncino, 1994. ISBN: 0-900689-90-0.

Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud = Talmud bavli. Tractate Sota.
London: Soncino, 1994. ISBN: 0-900689-95-1.

Hebrew-English edition of the Babylonian Talmud = Talmud bavli. Tractate Ta'anith.
London: Soncino, 1994. ISBN: 0-900689-84-6.

Talmud Bavli. The Schottenstein Daf Yomi Edition. Tractate Berachos. Vol. I. New York:
Menorah Publication, 1997. ISBN: 1-57819-600-0.

Talmud Bavli. The Schottenstein Daf Yomi Edition. Tractate Berachos. Vol. II. New York:
Menorah Publication, 1997. ISBN: 1-57819-601-9.

*The Complete Artscroll Siddur. Weekday, Sabbath, Festival = Sidur kol Ja'akov. Chol, šabat,
šaloš regalim.* A new translation and anthologized commentary by Nosson Scherman. New
York: Mesorah Publications, 1990. ISBN: 0-89906-662-3.

The Tosefta. Vol. 1. Translated from the Hebrew with a new introduction [by] Jacob Neusner.
Peabody, Mau: Hendrickson, 2002. ISBN: 1-56563-642-2.

Literatura:

BÖCKLER, A.: *Jüdischer Gottesdienst – Wesen und Struktur*. Berlin: Jüdische Verlagsanstalt Berlin, 2002. ISBN: 3-934658-19-9.

DONIN, CH. H.: *Jüdisches Gebet heute. Eine Einführung zum Gebetbuch und zum Synagogengottesdienst*. Zürich: Morascha, 2002.

ELBOGEN, I.: *Jewish liturgy. A comprehensive history*. New York: The Jewish Publications Society and The Jewish Theological Seminary of America, 1993. ISBN: 0-8276-0445-9.

HAMMER, R.: *Entering Jewish Prayer. A Guide to Devotion and the Worship Service*. New York: Schocken Books, 1994. ISBN: 0-8052-1022-9.

HOFFMAN, L. A. (ed.): *My People's Prayer Book. Traditional Prayers, Modern Commentaries*. Vol. 5. *Birkhot Hashachar (Morning Blessings)*. Woodstock: Jewish Lights Publishing, 2001. ISBN: 1-879045-83-4.

MINDEL, N.: *As for Me – My Prayer. A Commentary on the Daily Prayers*. 5th edition. New York: Merkos L'inyonei Chinuch, 1978.

MUNK, E.: *Die Welt der Gebete*. Erster Band: *Die Werktagsgebete*. Basel: Victor Goldschmidt Verlag, 1985. ISBN: 3-85705-015-2.

NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0986-X.

STEINSALTZ, A.: *A guide to Jewish prayer*. New York: Schocken Books, 2000. ISBN: 0-8052-1147-0.

STEMBERGER, G.: *Talmud a midraš. Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80-7021-301-9.

Slovníky a elektronické dokumenty:

BibleWorks for Windows. [CD-ROM] Version 4.0.03d(3103). BibleWorks, 1996.

Encyclopedia Judaica. [CD-ROM Edition]. Version 1.0. Israel: Judaica Multimedia, 1997.

LAVY, J.: *Handwörterbuch hebräisch-deutsch*. Berlin: Langenscheidt, 1978.

LEVY, J.: *Wörterbuch über die Talmudim und Midraschim*. Erster – vierter Band.
Berlin: Benjamin Harz, 1924.

PÍPAL, B.: *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 1997. ISBN 80-7017-121-9.

<<http://www.mechon-mamre.org/b/f/f11.htm>> last updated: 1 May 2010 [cit. 2010-05-10].

SUMMARY

Birchot ha-šachar **Analýza textů a prameny**

Birkhot ha-shachar **Text analysis and sources**

Jana Konvalinová

The purpose of the thesis is to analyse the *Birkhot ha-shahar* set of prayers in the framework of the morning liturgy.

In the Judaism, a prayer does not allow a believer only to communicate with the God, but it makes an inseparable part of the every-day religious life. Its historical development has been very long and difficult. It originated in a spontaneous expressing and has led to the strictly fixed texts, limited by a lot of *halakhah* rules. It is very difficult to characterise a prayer, as there are very diverse texts in the Bible which include elementary human reactions, but also very complicated texts similar to current prayers. The Jewish history is characterised by the milestones as the exile in Babylon and destruction of the 2nd Temple, which have influenced the development and fixing of the Jewish texts in an important way. Thanks to these milestones, the liturgy has become a new element connecting the Jewish people.

The strict number of the morning divine services has been set up at the end of the 1st century; three services a day have become obligatory. They make the base of the elementary liturgy. The structure of current morning service has been developing for a long period of time. It has seriously been influenced by the first official *siddurs*.

Birkhot ha-shahar is based on a set of blessings whose recitation is set up by the Babylonian Talmud after waking-up. Originally, it was a private activity of individuals who practised it in various stadiums of the getting-up, any time in the morning. However, the morning blessings have been applied in the public service in order to eliminate the recitation omission. The base of the *Birkhot ha-shahar* may be characterised as a morning blessing and study of the Torah, connected with the other sets of prayers which have been implemented into it during a long period of time and have led to the current scale of the *Birkhot ha-shahar*. *Halakhah* problems are also caused by the wrong recitation of blessings. These problems have been resolved by changes in the order of prayers so as the Rule of Immediacy is respected.

Birkhot ha-shahar may be divided into particular smaller parts being connected together by their contents and *halakhah*.

The introduction, which prepares a believer for a prayer, includes a recitation of the Bible's verses poems while entering the synagogue; these ones declare religious feelings of a believer and basic principles of the Judaism. The following introductory blessings make part of the original base of the *Birkhot ha-shahar*. They are important passages to bless and study the Torah and recite the study passages which allow a believer to carry out the crucial Jewish religious duty even at the beginning of a day (it also accentuates its importance). The following Talmud blessings are interesting from the point of view of the non-orthodox Judaism. The recitation of *Shema* is an unusual phenomenon in the *Birkhot ha-shahar*. It probably originated in the important historical events, nevertheless, opinions on this phenomenon are not uniform. Akedah, the Bible's passage, introduces the theme of „a sacrifice" which is specified in more details in the Korbanot, the largest final set of prayers.

This thesis points out the relations between the individual Jewish texts and their meanings, which cannot be totally clear without any clarification of the *Birkhot ha-shahar* set of prayers and its development into the current state.